

Onderzoek

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Docenten opleiding Beeldende Kunst en Vorming

Welke verwachtingen hebben
de leerlingen van het Clusius College
in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV?

Foto: Eline Entius

Eline Entius
Studentnr: 100611466
VT4B

12 mei 2014

Begeleider: Jolanda Jenniskens

Welke verwachtingen hebben de leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV?

Afstudeeronderzoek
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
Docenten opleiding Beeldende Kunst en Vorming
12 mei 2014

Eline Entius
Lekerweg 52
1608 MD Wijdenes
Studentnr: 100611466
Email: eline.entius@student.ahk.nl
Tel:0629165996

Begeleider: Jolanda Jenniskens

Versie 1.0

I. Samenvatting

Het vak CKV is gebleven als verplicht examenvak nadat het in opspraak was in 2012. Maar dit heeft er niet toe geleid dat het vak nu wel als serieus examenvak op de kaart staat. Het wordt niet beoordeeld met een cijfer en leerlingen zien het vaak als een onbelangrijk vak.

De methode die voor dit onderzoek is gebruikt is kwalitatief. Docenten en leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam hebben antwoord gegeven op mijn vragen door middel van interviews en observaties. Daarnaast is er literatuur opgenomen in het onderzoek die deze vrijgekomen data ondersteund.

Welke verwachtingen hebben de leerlingen van het Clusius College Hoorn en Amsterdam van het vak CKV?

De leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam begrijpen het vak CKV nog niet helemaal omdat voorkennis ontbreekt. Ze missen onbewust een doorlopende leerlijn vanuit de onderbouw. Ze zouden graag het doel van het vak willen inzien voordat ze bepaalde verwachtingen kunnen vormen. In Hoorn hebben ze geen grote verwachtingen van de projectweek CKV en ook achteraf hebben ze geen behoefte en/of interesses gekregen om zich bezig te houden met kunst en cultuur.

In Amsterdam nemen de leerlingen die lessen CKV volgen het niet altijd even serieus, ze verwachten wat meer te leren over bepaalde disciplines. Er zijn zes van de 20 geïnterviewde leerlingen die zich naast CKV bezig houden met kunst en cultuur. Een leerling uit deze groep geeft aan dat de lessen CKV invloed hebben gehad op de interesse hiervoor.

Aanbevelingen

De CKV eis voor eigen keuzes wordt nu te weinig uitgelicht, terwijl deze leerlingen hier juist behoefte aan hebben, passend onderwijs. Om het vak meer waarde te geven als examenvak verwachten de leerlingen een duidelijkere manier van toetsing, vooral in Amsterdam is dit een onderdeel wat ontbreekt. Door CKV opdrachten samen te voegen met een praktijkvak wordt het vakoverstijgend. Ook zou dit er in Hoorn voor kunnen zorgen dat CKV niet wordt gezien als een momentopname. Door het in een leerlijn te zetten of vakoverstijgend te maken kan er verbreding en verdieping plaatsvinden.

II. Voorwoord

Voor u liggen de onderzoeksresultaten van een actieonderzoek. Vanuit eigen interesse is er gekeken naar de verwachtingen van leerlingen, voor het vak CKV op het Clusius College in Hoorn en Amsterdam. Met dit onderzoek zal ik de docentenopleiding Beeldende Kunst en Vorming afronden.

Als student aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, ging ik er vanuit dat CKV op scholen overal dezelfde invulling kreeg. Al snel kwam ik er achter door middel van colleges op de academie en ervaringen op stages dat dit niet het geval was. Vaak was het culturele gedeelte een beetje achtergesteld. CKV werd op veel scholen al snel een versmelting van de kunstvakken; handvaardigheid en tekenen. Dit vond ik erg jammer om te zien en was daarom blij om te horen dat op mijn stageschool voor mijn afstudeerjaar, CKV wordt gegeven door middel van een projectweek. Een vorm die ik nog niet had meegemaakt op een school. Naar mijn idee is Kunst en Cultuur een belangrijk onderdeel van wat de leerlingen op de middelbare school mee moeten krijgen. Zonde als er dan niet alles uit een vak als CKV wordt gehaald, vandaar dat ik dit onderwerp heb gekozen voor mijn onderzoek.

Graag wil ik Jolanda Jenniskens en Melvin Crone bedanken voor het begeleiden bij mijn onderzoek.

Ook wil ik graag de scholen Clusius College Hoorn en Amsterdam bedanken voor hun medewerking. En met name de docenten Very Lonissen en Liske Musters van de locatie in Hoorn en Margot Verhoeven van de locatie in Amsterdam.

Maar de belangrijkste groep die er voor heeft gezorgd dat dit onderzoek heeft kunnen plaatsvinden zijn natuurlijk de leerlingen van beide scholen uit leerjaar 3, lichting 2011.

Inhoudsopgave

I. Samenvatting	02
II. Voorwoord	03
III. Inhoudsopgave	04
4. Inleiding	07
4.1 Aanleiding	07
4.2 Doel	07
4.3 Probleemstelling	07
<ul style="list-style-type: none"> • CKV wordt niet gezien als een serieus vak. • CKV sluit niet altijd aan op de leerbehoeften van de leerlingen. 	
4.4 Hoofdvraag	07
<ul style="list-style-type: none"> • Welke verwachtingen hebben de leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV? 	07
4.5 Deelvragen	08
<ul style="list-style-type: none"> • Welke behoeften hebben de leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV? • Heeft de invulling van het vak invloed op de ervaring van het vak CKV? • Heeft de omgeving invloed op de ervaring van het vak CKV? 	08
4.6 Leeswijzer	08
5. Theoretisch kader	09
5.1 Visiebrief 'Cultuur Beweegt'	09
5.2 Zonder samenwerken geen samenhang	10
5.3 Project onderwijs	10
5.4 Handreiking school examens kunstvakken 1 VMBO	11
5.5 De Jeugd van Tegenwoordig	12
6. Onderzoeksmethoden	14
6.1 Actie onderzoek	14
6.2 Afbakening	14
7. Onderzoekresultaten/Analyse	16
7.1 Welke behoeften hebben de leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV?	16
<ul style="list-style-type: none"> • Ervaring met het vak CKV • Interesse voor kunst en cultuur na ervaring met CKV • Deelconclusie 	16

7.2 Heeft de invulling van het vak invloed op de ervaring van het vak CKV?	17
• Projectonderwijs	17
• Lessen CKV	17
• Deelconclusie	17
7.3 Heeft de omgeving invloed op de ervaring van het vak CKV?	18
• Interesse kunst en cultuur	18
• Deelconclusie	18
8. Conclusie/Aanbevelingen	19
8.1 Conclusie	20
8.2 Adviesrapport	20
• Aanbevelingen	20
9. Kritische reflectie	21
• Onderzoek	21
• Dataverzameling	21
• Eigen ervaring	21
10. Bronnen	22
10.1 Literatuurlijst	22

Bijlagen	24
11. Voorbereiding	25
11.1 Interview vragen docenten beide scholen	25
11.2 Interview vragen docenten Clusius College, Hoorn	26
11.3 Interview vragen docent Clusius College, Amsterdam	27
11.4 Interview vragen leerlingen jaar 3 voor CKV week/begin lessen, beide scholen	28
11.5 Interview vragen leerlingen jaar 3 na CKV week/al enige les ervaring, beide scholen	29
11.6 Observatie formulier CKV week Clusius College, Hoorn	30
11.7 Observatie formulier lessen/activiteiten Clusius College, Amsterdam	31
12. Uitwerking interviews en observaties	32
12.1 Wat willen de docenten bereiken met het van CKV?	32
12.2 Waarom is er gekozen voor een projectweek voor de invulling van het vak CKV?	34
12.3 Waarom is er gekozen voor CKV lessen voor de invulling van het vak CKV?	34
12.4 Wat zijn de kenmerken van de leerlingen van het Clusius College?	36
12.5 Wat zijn de wensen en behoeftes van de leerlingen van het Clusius College op het gebied van kunst en cultuur?	36
12.6 Zijn de leerlingen van het Clusius College geïnteresseerd in kunst en cultuur?	37
12.7 Zijn de leerlingen al op de hoogte van het vak CKV?	38
12.8 Wat is de ervaring van de leerlingen met het vak CKV?	39
12.9 Is de interesse voor kunst/cultuur van de leerlingen veranderd door CKV?	40
12.10 Observatie Clusius, College Hoorn	41
12.11 Observaties Clusius, College Amsterdam	42

4. Inleiding

4.1 Aanleiding van het onderzoek

Door eigen ervaring en ervaringen van andere studenten kwam ik er achter dat CKV veel verschillende invullingen kent. Vanuit eigen interesse en passie voor kunst en cultuur ben ik gaan kijken naar de verwachtingen van het vak CKV door de leerlingen.

Daarnaast was CKV in 2012 een discussiepunt in de 2^e kamer. CKV zou niet langer een verplicht examenvak onderdeel zijn. Hier is gelukkig van afgezien, maar dit wetsvoorstel heeft een deuk gegeven in de geloofwaardigheid van het vak CKV. De visiebrief; 'Cultuur beweegt' (Dekker, 10 juni 2013) toont aan hoe belangrijk kunst en cultuur educatie is.

"Cultuur is noodzakelijk voor de vorming van onze identiteit, voor de ontplooiing van mensen en voor de ontwikkeling van creativiteit" (Dekker, 2013, p.1).

4.2 Probleemstelling

CKV wordt niet gezien als een serieus vak.

Het vak wordt niet beoordeeld met een cijfer maar met een 'onvoldoende', 'voldoende' of 'goed'. Leerlingen zien het vaak als een onbelangrijk vak, een vak met een lage status in vergelijking met leerstofgerichte vakken (Dieleman, 2010).

CKV sluit niet altijd aan op de leerbehoeften van de leerlingen.

Onderwerpen die aan bod komen bij CKV zijn vaak nieuw voor leerlingen, soms begrijpen ze het niet of zagen ze het eerder niet als kunstvorm. Leerlingen hebben allemaal verschillende interesses en moeten bij CKV eigen keuzes kunnen maken.

4.3 Doel van het onderzoek

Leerlingen verbreden hun kennis op het gebied van kunst en cultuur bij CKV. Maar wat zijn hun verwachtingen van het vak? Mijn onderzoek zal plaatsvinden bij twee scholen in een gelijke setting, VMBO Groenscholen Clusius College Hoorn en Amsterdam. Omdat ze beiden een andere vorm van invulling hebben, een projectweek en doorlopende lessen, zullen deze twee scholen vergeleken worden met als doel welke vorm het meest aan de verwachtingen van de leerlingen tegemoet komt.

De informatie die ik bij deze groep leerlingen verzamel, kan een indicatie geven over de kennis die de leerlingen hebben op gebied van kunst en cultuur en de beleving van het vak CKV op een VMBO school. Docenten kunnen deze informatie gebruiken en toepassen bij de keuze qua invulling van het vak CKV. CKV zal hierdoor beter aansluiten bij de leerbehoeften van de leerlingen. Ik hoop hiermee docenten aan te sporen om te kijken of de manier van CKV op school aansluit bij hun leerlingen.

4.4 Hoofdvraag

Welke verwachtingen hebben de leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV?

Door te kijken bij de leerlingen naar de verwachtingen die ze hebben van het vak CKV voor ze hiermee kennis maken, kom ik er achter welke voorkennis ze hebben van CKV. Tijdens de lessen en projectweek ga ik kijken of de invulling van het vak naar hun verwachting is, en na een projectweek en enige ervaring na 4 maanden les kijk ik hoe ze CKV hebben ervaren en of hun verwachtingen zijn uitgekomen. Zo kan ik een indicatie geven hoe de status van het vak CKV er voor staat op beide scholen.

4.5 Deelvragen

Welke behoeften hebben de leerlingen van het Clusius College met betrekking tot het vak CKV?

Het is belangrijk bij een vak als CKV, dat het aansluit bij de leerbehoeften van de leerlingen. Door de leerlingen te spreken over hun wensen en behoeften voor het vak CKV, wil ik er achter komen of dit ook het geval is.

Heeft de invulling van het vak invloed op de ervaring van het vak CKV?

Door de vrije invulling van CKV wordt op scholen een eigen invulling gegeven aan het vak door docenten. Op de ene school zijn er gewoon CKV lessen maar ook een projectweek komt veel voor. Door te kijken bij twee verschillende scholen met allebei een eigen invulling van het vak, hoop ik te kunnen ontdekken of dit invloed heeft op de ervaring van CKV. En heeft het bijvoorbeeld invloed op de status van het vak? Hoe zouden de leerlingen de invulling van CKV graag willen zien?

Heeft de omgeving invloed op de ervaring van het vak CKV?

Ook de omgeving speelt een belangrijke rol voor de ervaring van CKV. Hoe maken docenten hier gebruik van? En heeft dit invloed op ervaring van de leerlingen. Heeft het opgroeien in een bepaalde omgeving invloed op de interesse voor Kunst en Cultuur?

4.6 Leeswijzer

Literatuurbronnen die gebruikt zijn om mijn onderzoek te ondersteunen zijn terug te vinden in hoofdstuk 5; theoretisch kader. In hoofdstuk 6; onderzoeksmethoden, staat precies beschreven hoe ik te werk ben gegaan om dit onderzoek te kunnen uitvoeren. De uitwerking van deze onderzoeksmethode is terug te lezen in hoofdstuk 7; Onderzoeksresultaten. Hier vindt u de antwoorden op vragen en achtergrondinformatie die ik heb ingewonnen bij de scholen, docenten en leerlingen. In hoofdstuk 8; conclusie/adviesrapport, zal ik antwoord geven op de geformuleerde hoofdvraag die ik zal onderbouwen door middel van de onderzoeksresultaten, die zijn gekoppeld aan het theoretisch kader van dit onderzoek. In het adviesrapport staan richtlijnen en aanbevelingen die voor scholen voor het vak CKV van toepassing zijn. Als laatste geef ik in hoofdstuk 9 een kritische reflectie op dit onderzoek, met daarin verbeterpunten. De bronnenlijst geeft een overzicht van de gebruikte informatiebronnen. In de bijlagen zijn alle interviews en observaties terug te lezen met daarbij een uitgewerkte versie.

5. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk beschrijft het theoretisch kader van het onderzoek. In dit kader worden onderdelen behandeld die aansluiten bij het onderzoek; projectonderwijs, het vak CKV en de ontwikkeling van de adolescent.

5.1 'Cultuur Beweegt'

In het hoofdstuk cultuur beweegt zal mijn probleemstelling; 'CKV word niet gezien als serieus vak', worden bevestigd door de kamerbrief die het wetsvoorstel havo/vwo bovenbouw heeft beoordeeld. In het regeerakkoord van 2012, staat dat het wetsvoorstel CKV geen verplicht examenonderdeel meer zou vormen voor havo/vwo bovenbouw. De geloofwaardigheid en status van het vak zou hierdoor nog meer naar beneden worden gehaald, ook zou het leiden tot kwaliteitsverlies. (Dekker, 10 juni 2013).

Op 5 juli 2013 is hier op teruggekomen, er is ingezien dat kunst en cultuur onderwijs juist erg belangrijk is. In de kamerbrief schreef politicus Sander Dekker (2013). *"Het is zowel voor het individu als voor de samenleving van cruciaal belang dat scholen kwalitatief goed kunst- en cultuuronderwijs aanbieden"*.

Zowel de Raad voor Cultuur als de Verkenningscommissie Kunstvakken, hebben ingezien dat het vak CKV effectiever kan worden ingevuld (Dekker, 2013, p.4). Er is ingezien dat andere en vernieuwende vormen van kunst- en cultuuronderwijs mogelijk moeten worden, zodat het vak meer aansluit bij de leefwereld van leerlingen. Ze gaan onderzoeken op welke wijze het vak CKV kan worden aangepast om het te moderniseren en een kwaliteitsimpuls te geven. Dit bevestigt mijn probleemstelling dat CKV niet altijd aansluit op de leerbehoeften van de leerlingen.

Hagenaars (2012) sluit hierbij aan en reageert op het wetsvoorstel met het stuk; *"Wie CKV afschaft neemt kunst niet serieus"*. Door CKV op een andere manier te positioneren door het vak te schrappen als verplicht examenvak beoogt men een kwaliteitsimpuls te geven aan het vak CKV door leerlingen op structurele en herkenbare wijze kennis te laten hebben van en kennis te laten maken met kunst en cultuur. Er wordt niet gesproken over kwaliteitseisen maar over een zorgplicht.

Dit zorgt volgens Hagenaars (2012) niet voor een kwaliteitsimpuls. De Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur Cultuureducatie zijn het hier ook niet mee eens. Juist door een vrije invulling van CKV wordt het vak niet of nauwelijks serieus genomen. Ook het advies van de Verkenningscommissie Kunstvakken pleit juist voor een duidelijke omschrijving van stof en een standvast basiskennis voor de kwaliteitsverbetering van CKV (Hagenaars, 2012). Voor de positionering van CKV zou er ruimte worden gemaakt, het vak zou kunnen worden ondergebracht bij kernvakken. Terwijl het doel van de afschaffing van CKV juist was om er voor te zorgen dat de kernvakken meer ruimte zouden krijgen. Meer uren uit de vrije ruimte kunnen gebruikt worden voor de kernvakken maar wat blijft er dan over voor CKV? Ook het profiel Cultuur en Maatschappij zal hierdoor beperkt worden, wanneer wiskunde een verplicht vak wordt (Hagenaars, 2012).

Aleid Truijens (zoals geciteerd in Hagenaars, 2012): *"Wie CKV afschaft geeft een signaal: kunst nemen we niet serieus." En: 'Veel kinderen hebben maar één kans om in aanraking te komen met andere manieren van denken, voelen en verzinnen dan ze thuis gewend zijn: op school."*

In de visiebrief van Dekker (2013) is verder een uitgebreid onderzoek opgenomen. Hierin worden werkbezoeken beschreven en plannen voor de toekomst voor het vak CKV worden besproken. Zo willen ze voor het VMBO een Centrum voor Innovatief Vakmanschap voor creatieve industrie oprichten. Hiermee zal een vernieuwingsoperatie voor het vak CKV starten. Een uitgebreide visie wordt in zijn visiebrief; *“Cultuur Beweegt, de betekenis van cultuur in een veranderende samenleving”*, beschreven.

‘De waarde van cultuur voor onze samenleving is groot. Ik constateer dat dit voor te veel mensen onvoldoende zichtbaar of herkenbaar is. Het begrip cultuur wordt vaak smal opgevat. Cultuur wordt dan gezien als een consumptiegoed in een individuele context. Cultuur gaat voor mij over het delen van (creatieve) uitdrukkingsvormen, kennis, ervaringen en meningen. Het is een dynamisch systeem waarin we waarden, symbolen en identiteiten creëren en met elkaar confronteren.’ (Dekker, 2013, p.1).

10

5.2 Zonder samenwerken geen samenhang

Vakoverstijgende projecten zouden kunnen zorgen voor de kwaliteitsimpuls van CKV. Door vakken aan elkaar te koppelen door middel van een bepaalde opdracht of activiteit en dit toe te passen in de praktijk aan een levensechte situatie, wordt leren opeens een stuk serieuzer. Ze begrijpen waarom ze iets moeten doen, ze maken kennis met de beroepspraktijk en kunnen zich zo oriënteren op hun toekomstige werkveld.

In *“Zonder samenwerken geen samenhang”* (2003, p. 36) geeft van Bommel een aantal voorbeelden van vakoverstijgende projecten en opdrachten. In het hier onderstaand genoemde voorbeeld; Landbouw in afstemming met CKV, laat hij zien dat landbouw en CKV heel goed samen gaan. De praktijkvakken die al worden gegeven op scholen kunnen aansluiten bij CKV waardoor een opdracht vakoverstijgend wordt en positief wordt ervaren.

‘In het kerndeel van het afdelingsprogramma landbouw bij examenonderdeel LN/K/5 verzorgen en verkopen bloem en plant, leren leerlingen onder andere onder begeleiding een eenvoudig bloemwerk samen te stellen. Bij het samenstellen van een bloemwerk worden beeldelementen gebruikt die tevens gehanteerd worden bij CKV en de kunstvakken. Leerlingen zijn bezig met compositie, verhoudingen, kleurgebruik en ruimte. Beide vakken hanteren dezelfde begrippen. Doordat docenten tegelijkertijd aandacht besteden aan deze beeldtaal en dezelfde terminologie gebruiken, leren leerlingen datgene wat ze bij het ene vak geleerd hebben te herkennen en toe te passen in een ander vak. De culturele activiteit die leerlingen bij CKV kunnen ondernemen is een bezoek brengen aan een museum om trends bestuderen in bloemen en bloemstukken op schilderijen met stilleven, of aan een bedrijf voor bloemsierkunst.’

Een aantal andere voorbeelden laat zien hoe leerlingen de beroepspraktijk kunnen toepassen bij het vak CKV, gekoppeld aan een aantal andere vakken. Een buitenschoolse excursie naar het theater kan dus voor verschillende doeleinden heel interessant zijn. Zo kan één excursie een vakoverstijgend geheel vormen wat een hele andere invloed kan hebben op een vak als CKV. De invulling van het vak kan dus zeker bijdragen leveren aan de ervaring van het vak (Van Bommel, 2003, p.42).

5.3 Project onderwijs

Een andere vorm voor de invulling van CKV is projectonderwijs. SLO Nationaal Expertise Centrum (2011) heeft een handboek ontwikkeld voor het projectonderwijs in het VMBO. Daarnaast zijn er vakoverstijgende voorbeeldlessen ontwikkeld voor o.a. kunst en cultuur. Met projectonderwijs worden er andere competenties en doelen behaald dan bij reguliere lessen (Ten Voorde, 2011).

Corien Melissen (zoals geciteerd in Ten Voorde, 2012, p. 1). *“Via projectonderwijs willen we laten zien hoe de kennis linkt met de werkelijkheid. Projecten geven leerlingen de ruimte om zelfstandig naar eigen oplossingen te zoeken. Zo stimuleren leerlingen hun persoonlijke competenties te ontwikkelen, zoals samenwerken en zelfstandig werken”.*

In het handboek voor projectonderwijs wordt er antwoord gegeven op veelgestelde vragen van scholen. Verschillende instrumenten zijn ontwikkeld die ondersteuning bieden bij projectonderwijs. Een aantal onderwerpen komen aanbod die onderverdeeld zijn in thema's. Zo is het belangrijk welke visie achter de keuze voor projectonderwijs schuilt. Door de visie duidelijk te beschrijven komt ook naar voren welke doelen en eisen er worden gesteld aan projectonderwijs. De visie biedt een uitgangspunt waar een projectweek aan moet voldoen. Als school is het belangrijk om jezelf dus een aantal kritische vragen te stellen (Ten Voorde, 2011).

5.4 Handreiking school examens kunstvakken 1 VMBO

Toch is het als school ook de bedoeling dat er goed wordt gekeken naar de handreiking voor CKV. Het vak CKV bestaat uit 4 onderdelen, deze onderdelen moeten worden gehaald en vormen samen met kunstdossier het 'examen'. (Van Tuinen, 2007, p.16) hanteert de volgende indeling:

1. zich oriënteren op leren en werken binnen de culturele sector.
2. laten zien dat ze een aantal basisvaardigheden beheersen.
3. actief deelnemen aan tenminste vier verschillende activiteiten.
4. reflecteren op hun activiteiten en een kunstdossier samenstellen.

Wanneer je naar de eindtermen kijkt zie je dat docenten veel vrijheid hebben bij het geven van het vak CKV. Er wordt geadviseerd om 40 uur te besteden aan CKV, maar dit wordt niet altijd door scholen nageleefd. Bij een projectweek is vaak het geval dat niet de maximale invulling aan uren wordt besteed aan CKV. *“Er is geen groei voor het vak CKV, het is een momentopname”* (Van Tuinen, 2007).

De verschillende manieren van de invulling voor een vak als CKV heeft dus zijn voor- en nadelen. Ook is het nog vaak zo dat leerlingen in leerjaar 1 en 2 nog geen kennis hebben gemaakt met kunst en cultuur. De confrontatie met kunst en cultuur vindt pas plaats in leerjaar 3 waardoor er geen doorlopende leerlijn is. Toch zijn er sinds augustus 2006 een aantal kerndoelen opgesteld voor de kunstvakken in de onderbouw. Als we kijken naar de *“Concretisering van de kerndoelen voor Kunst en cultuur”*, geschreven door Astrid Rass (2007) zien we dat leerlingen wel degelijk eerder kennis moeten maken met kunst en cultuur.

'Het kijken of luisteren naar kunstuitingen kerndoel 50, gaat over het beleven van kunst en cultuur, zowel binnen als buiten de school, met daarbij enige individuele of klassikale voorbereiding. Het leren begrijpen en waarderen van kunst is een belangrijk onderdeel hiervan. De hierbij opgedane ervaringen dienen te worden beschreven in een verslag of kunstdossier' (Rass, 2007).

'Kerndoel 51; Hierbij gaat het om het verslagleggen van eigen ervaringen met kunst en cultuur, maar ook om ervaringen die een leerling heeft met andermans kunstuitingen' (Rass, 2007).

Deze kerndoelen worden geïnstrueerd als een eerste kennismaking met CKV. Om CKV meer aan te laten sluiten op de kunstvakken uit de onderbouw is het dus belangrijk dat docenten zorgen voor een doorlopende leerlijn. CKV wordt niet meer een los onderdeel. Iets wat daarbij aansluit is de vorm van toetsen en beoordelen van het vak CKV, dit mag best strenger. Er zijn een aantal eisen gesteld aan de afsluiting van het vak CKV, die onder andere bestaat uit het kunstdossier, docenten kunnen een aantal criteria opstellen waar het dossier aan moet voldoen.

"In de praktijk krijgen ze bijna nooit een onvoldoende. Ik laat de leerlingen de opdracht op punten aanpassen wanneer ik het werk onder de maat vind." Els van Grunsven, docent CKV en beeldende vorming AOC-Oost, Almelo. (Van Tuinen, 2007, p.22)

5.5 De Jeugd van tegenwoordig

Om te kijken hoe een vak als CKV past bij de behoeften van leerlingen in het VMBO, is het van belang om de doelgroep onder de loep te nemen. In *"De Jeugd van Tegenwoordig"* van professor Westenberg (2008) wordt er o.a. gekeken naar de psychosociale en cognitieve ontwikkeling van jongeren. De ontwikkeling van jongeren kunnen we indelen waarbij ze door een viertal fases gaan. De leerlingen in jaar 3 zitten in de conformistische fase.

'Jongeren in deze fase gedragen zich sociaal wenselijk, beducht als ze zijn voor kritiek en afwijzing. Relaties zijn wederkerig: je moet elkaar leuk vinden, het met elkaar eens zijn en in gezamenlijkheid dingen doen. Het samenzijn met anderen is een doel op zich geworden. Dat geldt althans voor de groep waar men toe behoort. Buitenstaanders kunnen het doelwit van spot zijn.' (Westenberg, 2008, p.10)

Leerlingen zitten in de fase waarbij ze kritisch op elkaar reageren en momenten zoals hier boven genoemd, liever vermijden. Daarentegen zien we tijdens deze cognitieve ontwikkeling een stijgende lijn van de intellectuele capaciteiten. Vooral het verwerken van informatie, het ruimtelijk inzicht en het logisch redeneren verbeteren tijdens deze fase. Buitenschoolse excursies en workshops bij het vak CKV passen hierbij maar reflecteren vinden ze moeilijk. (Westenberg, 2008, p.12) CKV moet dus aansluiten bij de adolescent, ze moeten geprikkeld worden om hun vaardigheden toe te passen en te verbeteren. De Nationale Scholierenmonitor (2007) laat ook zien dat tijdens deze cognitieve ontwikkelingsfase reflectie een zwak onderdeel is.

Monitoring onder jongeren en scholieren is een belangrijke informatiebron die aantoont hoe de adolescent de middelbare school periode ervaart. In de *"Nationale scholen monitor 2007"* is er o.a. in hoofdstuk 7.3 gekeken naar kunst en cultuur op school (Den Blanken, Jepma & Van der Vegt, 2007, p.54).

In dit hoofdstuk zijn twee tabellen opgenomen die percentages laten zien van kunstzinnige en culturele activiteiten op school door scholieren en hun oordeel over kunst en cultuur op school. Er is duidelijk te zien dat er weinig wordt gereflecteerd terwijl dit een van de vier onderdelen is die moet worden behaald bij het examenvak CKV, ook vinden ze reflectie niet belangrijk.

Tabel 1: Kunstzinnige en Culturele activiteiten op school door scholieren

In percentages	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Geen antwoord
Hoe vaak ben je op school bezig met de volgende creatieve of culturele activiteiten? (N=5105)					
Actief: zelf creatief bezig	46	30	10	4	10
Receptief: kijken en luisteren naar cultuur/erfgoed	46	35	7	2	10
Reflectief: lezen, praten en nadenken over cultuur/erfgoed	41	30	13	6	10
In percentages	(bijna) niet; geleerd	Weinig geleerd	Tamelijk veel geleerd	Veel geleerd	Geen antwoord
Wat heb je geleerd van de lessen over kunst en cultuur? (N=5105)					
Van het zelf creatief bezig zijn, heb ik ...	12	19	33	18	18
Van het kijken en luisteren, heb ik ...	17	29	24	7	23
Van het lezen, praten en nadenken heb ik ...	20	28	22	6	24

13

Overgenomen van “*Nationale scholen monitor 2007*,” door Vegt, van der, A.L. Blanken, den, M. Jepma, J. 2007, p. 54. Kunstzinnige en Culturele activiteiten op school door scholieren, tabel 7.3.

Tabel 2: Oordeel [van leerlingen] over kunst en cultuur op school

In percentages	helemaal niet belangrijk	niet zo belangrijk	tamelijk belangrijk	Heel belangrijk	Geen antwoord
Hoe belangrijk vindt jij de volgende activiteiten? (N=5105)					
Actief: zelf creatief bezig	8	16	42	23	11
Receptief: kijken en luisteren naar cultuur/erfgoed	20	35	26	8	11
Reflectief: lezen, praten en nadenken over cultuur/erfgoed	24	34	25	6	11
Het ontwikkelen van talenten van leerlingen	8	13	35	33	11
Samenwerking tussen leerlingen	5	8	32	44	11
Zorgen voor een goede sfeer op school	4	5	19	61	11

Overgenomen van “*Nationale scholen monitor 2007*,” door Vegt, van der, A.L. Blanken, den, M. Jepma, J. 2007, p. 55. Oordeel over kunst en cultuur op school, tabel 7.4.

6. Onderzoeksmethoden

6.1 Actie onderzoek

Om mijn vraag te kunnen beantwoorden heb ik een actieonderzoek gedaan op mijn stage school; Clusius College Hoorn en de vestiging in Amsterdam. Juist omdat het verschil van leefomgeving en de invulling van het vak zo verschillend is sprak dit mij aan. Door de leerlingen en docenten van beide scholen persoonlijk te benaderen kan ik het vak CKV op deze scholen onder de loep nemen. De resultaten van dit actieonderzoek zijn onderverdeeld bij de deelvragen in de analyse. Het theoretisch kader onderbouwd het actieonderzoek en geeft antwoorden op vragen die van toepassing zijn bij dit onderzoek.

6.2 Afbakening

14

Focusgroepen

De focusgroep waar ik mij op ga richten zijn twee VMBO Groenscholen met beiden een eigen invulling voor het vak CKV en een verschil in omgeving. Omdat CKV in leerjaar 3 start op de scholen heb ik de derde klassen genomen als onderzoekseenheid. Op het Clusius College in Hoorn zitten 100 leerlingen in leerjaar 3 die een CKV projectweek volgen, waarvan ik minimaal 20 willekeurige leerlingen ga interviewen. In Amsterdam zijn er 52 leerlingen in leerjaar 3 die lessen CKV volgen, waarvan ik er ook 20 willekeurig ga interviewen. Hiernaast worden docenten van beide scholen geïnterviewd. De interviews worden gehouden binnen een tijdsbestek van 4 maanden, vanaf begin november 2013 tot eind februari 2014.

Vergelijking tussen twee scholen

Door interviews te houden op beide scholen en te observeren tijdens de lessen en excursies, hoop ik zo een vergelijking tussen beide scholen te krijgen. Op het Clusius College in Hoorn zal ik het hele traject van voor, tijdens en na de CKV week volgen. In Amsterdam zal ik tijdens twee blokken, twee lessen mee draaien en tenminste begeleiden bij één buitenschoolse excursie.

Interviews leerlingen

De leerlingen van beide scholen zal ik gaan interviewen in groepjes van ongeveer 5 leerlingen. Zo kunnen ze ook op elkaar reageren. De interviews worden afgenomen met een gestructureerde interviewleidraad, verdeeld in meerdere onderdelen waarbij ik kijk naar de beleving, ervaring en de verwachting van het vak CKV. Ik heb gekozen voor een gestructureerd interviewleidraad zodat er gerichte antwoorden verkregen worden (Baarda 2009) en de data makkelijk kunnen worden verwerkt en vergeleken. Deze zijn te vinden in de bijlagen 11.4 en 11.5 op pagina 30 en 31. De interviews zijn gelabeld, de kernwoorden die zijn gelieerd aan veel voorkomende onderwerpen en antwoorden op openvragen zijn geselecteerd. In de bijlagen 12.4 t/m 12.9 op pagina 36 t/m 42 staat een samenvatting van de interviews en geeft de verwachtingen van leerlingen weer. Aangevuld met de informatie die voort is gekomen uit interviews met docenten en de observaties zullen deze informatiebronnen de deelvragen beantwoorden.

Interviewopzet

- De leerlingen van het Clusius College Hoorn benader ik vóór de CKV week, maar ook nog een keer na de CKV week. Waarbij ik zal terugkoppelen naar eerder gegeven antwoorden. Ik interview deze leerlingen in de pauze, op een rustige plek in de kantine en duren ongeveer 15 minuten.
- De leerlingen van het Clusius College in Amsterdam ga ik aan het begin van de onderzoeksperiode in groepjes van maximaal 5 interviewen en aan het eind van deze periode herhaal ik dit nog een keer. Waarbij ik gebruik maak van een aantal terugkoppelingsvragen. De interviews worden gehouden in een apart lokaal en duren ongeveer 15 minuten.

15

Interviews docenten

De docenten van beide scholen zal ik individueel interviewen. Hierbij maak ik gebruik van twee vragenlijsten die betrekking hebben op wat de docenten willen bereiken met CKV en de invulling van het vak op de school. De interviewvragen staan in de bijlagen 11.1, 11.2 en 11.3 op pagina 25 t/m 28. In Hoorn zijn er twee docenten die naast CKV de vakken Handvaardigheid en Tekenen geven. In Amsterdam is er één docent voor het vak CKV, zij is naast het lesgeven beeldend kunstenaar. De interviews nemen ongeveer 20 minuten in beslag, deze werk ik uit en vat ik samen wanneer deze zijn teruggekoppeld en geaccordeerd. De samenvatting van de interviews met docenten is terug te vinden in bijlagen 12.1 t/m 12.3 te vinden op pagina 33 t/m 35.

Observaties

Op beide scholen ga ik observeren tijdens een les en een activiteit. Voor de observatie van beide scholen heb ik de observatielijst van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten; Academie voor Beeldende Vorming als uitgangspunt genomen. Onderwerpen die voor dit onderzoek niet van toepassing waren zijn weggelaten. Eigen observatie onderwerpen die zijn voortgekomen vanuit de hoofd- en deelvragen zoals ervaring, beleving en verwachting van een les of workshop zijn toegevoegd.

De observatielijsten zijn terug te vinden in de bijlagen 11.6 en 11.7 op pagina 29 & 39. Op het Clusius College in Hoorn begeleid ik bij een aantal lessen en maak hiervan aantekeningen en notities met observatielijst 11.6 als ondersteuning. Tijdens de workshops kijk ik mee en maak ik notities van dingen die me opvallen, de observatielijst gebruik ik hierbij als checklist. In Amsterdam observeer ik bij twee lessen en een activiteit, hier zal ik gebruik maken van observatielijst 11.7. Deze antwoorden die zijn voorgekomen vanuit de observaties zijn terug te vinden in de analyse verdeeld onder de deelvragen en terug te vinden als samenvatting in de bijlagen 12.10 en 12.11 op pagina 41 en 42.

7. Onderzoekresultaten/Analyse

In de onderstaand hoofdstuk zijn de vrijgekomen data gepresenteerd in de vorm van subkoppen die zijn onderverdeeld bij de deelvragen. Informatie komt uit interviews en is aangevuld vanuit de observaties.

7.1 Welke behoeften hebben de leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV?

Hoorn: De leerlingen in Hoorn hebben de CKV week ervaren als een leuke kennismaking met kunst en cultuur. Wel hebben ze de behoefte aan veel begeleiding. Vooral de workshops waren een ware beleving. Een projectweek alleen voor leerlingen uit jaar 3 maakte het speciaal. De professionals die de workshops verzorgde hadden een positief effect op de leerlingen. De buitenschoolse excursie zorgde voor de afwisseling tijdens de week, dit hadden ze nodig. De opdrachten maken een koppeling tussen de verschillende disciplines maar dit zien ze niet altijd even duidelijk, waardoor het meer wordt gezien als een leuke opvulling. Ze verwachten een goede organisatie en planning. Ook willen ze weten waar ze aan toe zijn, en hebben ze behoefte aan het maken van eigen keuzes. Verder zou een introductie voor- en terugkoppeling na- de week er voor zorgen dat het doel van CKV duidelijk wordt.

‘Een projectweek is maar af en toe, dan liever twee keer per jaar of gewoon lessen. Maar dan moeten de lessen wel net zo leuk zijn als de week’. Leerling Clusius College Hoorn

Amsterdam: CKV is voor de leerlingen in Amsterdam een leuk tussenvak voor de afwisseling. Ze vinden dat ze er niet al te veel voor hoeven doen. Daardoor vinden de meesten het geen serieus vak, ook snappen ze het soms niet en hebben ze de behoefte aan meer uitleg. Er komt veel op ze af maar de onderwerpen staan los van elkaar, ze hebben behoefte aan een doorlopende leerlijn. De leerlingen in Amsterdam zijn erg praktijkgericht en daar past CKV volgens hen heel goed tussen. Ze willen doelgericht verschillende disciplines leren kennen en meer buitenschoolse activiteiten doen.

‘Soms is CKV saai soms leuk, een goed tussenvak naast de theorie vakken, even niet in de boeken.’ Leerling Clusius College Amsterdam

De docent in Amsterdam maakt gebruik van verschillende werkvormen in de lessen. De leerlingen zijn actief bezig maar het moet allemaal niet te lang duren. Ze hebben een korte spanningsboog en hebben de behoefte om uitgedaagd te worden. Ook willen ze graag weten waarvoor ze iets doen, ze hebben behoefte aan een beoordelingsmoment.

Deelconclusie:

De leerlingen hebben op beide scholen begeleiding nodig bij CKV maar willen wel zelf keuzes maken. Een duidelijke uitleg en reflectie zorgt ervoor dat het doel van het vak duidelijk wordt. Het willen verbinden van onderwerpen en het in een groter geheel plaatsen komt op beide scholen naar voren. Afwisseling zorgt ervoor dat het vak interessant blijft.

7.2 Heeft de invulling van het vak invloed op de ervaring van het vak CKV?

“Het is voor hun misschien wel de eerste en enige ervaring met kunst en cultuur”.
Very Lonissen, Docent Clusius College Hoorn.

Project onderwijs Hoorn:

De docenten in Hoorn hebben samen met de schoolorganisatie gekozen voor de invulling van het vak CKV door middel van een projectweek. Omdat het zo goed is bevallen is dit niet meer veranderd. Wel zien de docenten dat er steeds meer op wordt gekort vanuit de organisatie. Tot op heden reageren de leerlingen erg positief op de CKV week. Leerlingen in jaar 4 hebben het er nog steeds over het blijft ze bij.

“We hebben liever wat meer uren voor CKV, zo dat er af en toe buiten het ‘tuintje’ van de normale vakken kan worden gekeken zoals een buitenschoolse activiteit.” Liske Musters
docent Clusius College Hoorn

De leerlingen van het Clusius College Hoorn laten het maar op hun afkomen, ze zijn er van te voren nog niet mee bezig. De workshops spreekt ze aan, hier hebben ze zich voor moeten inschrijven. De verslagen maken vinden ze de mindere kant van de week. Ze houden een eigen kunstdossier bij die ze zelf en door de docent laten afvinken. Toch zijn ze niet bezig met het feit dat het een onderdeel is van het examen.

‘Het is een leuke week maar ik ben ook blij dat het daarna weer klaar is.’ Leerling Clusius College Hoorn

Lessen CKV Amsterdam:

In Amsterdam zijn de leerlingen blij met CKV als vak, het is een afwisseling op de dag naast alle theorie vakken. Ze vinden het fijn dat ze verschillende dingen aan het doen zijn, waarbij ze veel zelfstandig kunnen werken. Toch is het voor de meeste van hun geen nuttig vak. Er moet nog een rode draad komen die het geheel met elkaar verbindt. Ze zitten dicht bij de bron van kunst en cultuur, musea en verschillende instellingen zijn makkelijk te bereiken. De invulling van CKV botst soms met de schoolregels, wanneer leerlingen in de gangen lopen om bijvoorbeeld te filmen voor CKV zijn ze hier niet blij mee. In Amsterdam zit er nog geen systeem achter het kunstdossier, de docent neemt opdrachten en verslagen in maar er is geen beoordelingsmoment.

“Het is belangrijk dat de leerlingen hun eigen weg vinden bij CKV”. Margot Verhoeven,
docent Clusius College Amsterdam.

Deelconclusie:

De invulling van het vak heeft invloed op de ervaring van CKV, het is niet bedoeld als alleen maar een leuk tussenvak naast de theorie of een spectaculaire activiteitenweek. De behoeften van de leerlingen voor CKV is om een duidelijk doel voor ogen te krijgen. Ze begrijpen niet waarom het een examenonderdeel is. De invulling van het vak heeft hier invloed op. Een doorlopende leerlijn of een koppeling aan andere vakken zou deze kijk op CKV kunnen veranderen. Een duidelijke vorm van toetsing maakt het examenwaardig, wat in Hoorn al wel heel duidelijk is voor de leerlingen maar in Amsterdam nog niet.

7.3 Heeft de omgeving invloed op de ervaring van het vak CKV?

Interesse kunst en cultuur

In dit onderzoek geeft de meerderheid van de leerlingen in Hoorn en Amsterdam aan weinig interesse te hebben op het gebied van kunst en cultuur. Een zestal leerlingen in Hoorn is wel geïnteresseerd in muziek, dans en theater en worden gestimuleerd van huis uit, maar ze zien het niet als een kunstvorm. De meeste leerlingen weten er weinig van en zijn alleen met school af en toe naar musea geweest, ze zijn er niet mee opgegroeid en niet mee bezig. Voor de leerlingen is het vooral de bedoeling dat het past bij hun levensstijl. In Amsterdam is een groep van acht leerlingen die voor CKV al wel interesse hadden voor kunst en cultuur. Ze gaan vaak zelf naar musea of theater. Andere zijn dit vanaf de basisschool al gewend om musea te bezichtigen.

Hoorn: De leerlingen in Hoorn zien andere disciplines naast beeldende kunst niet als een kunstvorm. Ook weten ze niet goed wat er aan musea is of welke mogelijkheden er zijn op gebied van kunst en cultuur in Nederland, de ervaring die ze met musea hebben gehad was vaak negatief. Ze vinden dat musea niet aansluit bij hun doelgroep. Het is groot en onoverzichtelijk, ze moeten meer kunnen doen dan alleen maar kijken. Daarom spreekt Science Center Nemo ze wel aan.

Amsterdam: In Amsterdam weten ze dat er verschillende kunstdisciplines zijn en kennen ze de musea in de stad, ze weten ook wat waar te zien is. Vaak begrijpen ze de moderne kunst niet, ze houden meer van geschiedenis. Ook de mens, dier en natuur spreekt ze aan. Verder is Amsterdam een multiculturele stad waardoor ze niet vreemd zijn met verschillende culturen. Ze vinden dat kunst en culturele instellingen meer doelgerichte reclames moeten maken om jongeren te trekken.

Deelconclusie:

De omgeving heeft invloed op de ervaring van het vak CKV, in Hoorn hebben ze weinig kennis op het gebied van kunst en cultuur omdat ze er niet mee zijn opgegroeid. In Amsterdam wel waardoor ze het meer begrijpen dan de leerlingen in Hoorn. Een buitenschoolse excursie is voor de leerlingen op beide scholen een positieve ervaring geweest met kunst en cultuur. Ze hebben andere mogelijkheden gezien op gebied van kunst en cultuur dan alleen het bekende, musea met beeldende kunst.

8. Conclusie/Adviesrapport

8.1 Conclusie

De leerlingen van het Clusius College hebben de behoefte aan begeleiding maar ook aan het maken van eigen keuzes door onderwerpen die ze kennen, toe te passen bij CKV. Ze willen het vak begrijpen, onderwerpen moeten een samenhangend geheel vormen. Met een duidelijke uitleg en meer verdieping kunnen ze dit beter verwerken. Ook het aansluiten met CKV bij andere vakken zoals in het voorbeeld; landbouw in afstemming met CKV, van het theoretisch kader; “*Zonder samenwerken geen samenhang*” (Van Bommel, 2003), is voor deze leerlingen iets wat ze nodig hebben om het vak serieuzer te zien.

De invulling van het vak heeft invloed op de ervaring. De leerlingen die lessen CKV krijgen in Amsterdam, nemen niet altijd alle lessen even serieus, fijn als afwisseling naast de theorievakken. Ook aan het kunstdossier moet worden gewerkt, dit is nu onder de maat. In de “*Handreiking school examens kunstvakken 1 VMBO*” (Van Tuinen, 2007) uit het theoretisch kader staan duidelijk de eisen voor het vak. In Hoorn wordt het vak nu gezien als een leuke week maar fijn als het ook weer klaar is, of juist jammer dat het alweer afgerond is. Het is nu alleen een momentopname (Van Tuinen 2007). Bepaalde onderwerpen kunnen meer diepgang krijgen.

De omgeving heeft invloed op de verwachtingen van het vak CKV. De leerlingen in Amsterdam zijn meer op de hoogte van kunst en cultuur, en worden er meer mee geconfronteerd dan de leerlingen in Hoorn. De CKV lessen op school in een lokaal werken niet altijd positief, ze begrijpen en ervaren het beter tijdens een buitenschoolse activiteit en ze weten welke mogelijkheden er zijn. In Hoorn zijn veel onderwerpen nieuw voor de leerlingen waardoor ze weinig verwachtingen hebben. De kennis van musea en/of andere culturele instellingen is erg laag bij deze leerlingen. Tijdens een CKV week komt er veel op ze af, de ervaring buiten school en de workshops met professionals zijn erg positief. Maar verder stellen ze geen eisen dan alleen ‘het bekende’ terug te willen zien bij CKV.

Welke verwachtingen hebben de leerlingen van het Clusius College in Hoorn en Amsterdam van het vak CKV?

De hoofdvraag heb ik tijdens dit onderzoek letterlijk gesteld aan de leerlingen, antwoorden die hier uitkwamen waren vooral ‘iets’ leren op het gebied van kunst en cultuur of we zien het wel. De kerndoelen: 50 en 51, vanuit de onderbouw voorkomen dat het vak CKV uit de lucht komt vallen. Rass (2007). Ze hebben geen verwachtingen omdat kennis ontbreekt, de CKV eis voor eigen keuzes wordt nu te weinig uitgelicht (Van Tuinen, 2007, pag. 16). Terwijl deze leerlingen hier juist behoefte aan hebben. Ze pikken van alle disciplines een graantje mee maar er geen samenhang en verdieping. Om het vak meer waarde te geven als examenvak verwachten de leerlingen een duidelijkere manier van toetsing. Reflectie wordt ook op deze scholen te weinig toegepast, dit sluit aan bij wat te zien is in de Nationale Scholierenmonitor 2007 (Den Blanken, Jepma & Van der Vegt, 2007, p.54). Ze hebben een traject nodig waarbij voorbereiding en afsluiting een grote rol spelen, zowel bij de lessen- als projectweek CKV.

8.2 Adviesrapport

Aanbevelingen:

- Zorg voor een doorlopende leerlijn met de kunstvakken uit leerjaar 1 en 2. De leerlingen worden zoals beschreven in kerndoelen 50 en 51 voorbereid op leerjaar 3 en het vak CKV.
- Wat wil je als school bereiken met CKV? Vanuit welke visie wordt er gewerkt? Er zijn vele vormen hoe een vak als CKV kan worden gevormd. Lessen, projectweek of dagen kunnen de basis vormen. Vakoverstijgende lessen eraan toevoegen kunnen goede manieren zijn om kunst en cultuur meer te laten integreren, waardoor het niet een losstaand vak blijft.
- Maak het vak duidelijk, geef een aantal leerdoelen. Zorg voor een duidelijke manier van toetsing en reflectie (Amsterdam). Leerlingen willen graag weten waarvoor ze iets moeten doen.

9. Kritische reflectie

Onderzoek

Als ik terug kijk naar het onderzoek, dan had ik voor betere resultaten meer scholen willen vergelijken. En willen kijken naar scholen die een duidelijke doorlopende leerlijn hanteren. Zijn de verwachtingen van CKV anders voor deze leerlingen? Om een goed beeld te krijgen van de verwachting van CKV zou ik leerlingen op een aantal scholen verschillende invullingen van het vak willen laten doen als een soort experiment. Dit geeft een rijker beeld of de ervaring invloed heeft op de verwachtingen.

Data verzameling

21

Literatuuronderzoek

Het literatuur onderzoek had beter kunnen worden afgestemd op elkaar. Vanwege het actieonderzoek op de school was het literatuuronderzoek meer bijzaak. Uiteindelijk zorgt het er wel voor dat het actieonderzoek hierdoor wordt versterkt. Soms spreken onderzoeken in de literatuur elkaar tegen.

Actieonderzoek

Het contact met het Clusius College in Amsterdam verliep moeizaam. Het mailcontact kwam moeilijk op gang en bleef ook zo. De docent was een invaller, ze kon niet alle informatie duidelijk geven. Ik had nog een aantal scholen als back-up plan kunnen benaderen. De leerlingen in Hoorn, heb geïnterviewd in de pauze. Omdat de leerlingen in een eigen klas zitten, maar ook in aparte praktijkgroepen werken, waar ook leerlingen tussen zitten die nog geen CKV volgen, was het lastig om ze als klas te benaderen. Mentoren reageerden ook niet op mail. Volgende keer, eerder inplannen en afspraken maken hiervoor, desnoods met de roostermaker.

In Amsterdam kreeg ik tijdens en na de lessen geen tijd om de leerlingen te spreken. Resultaten van klassikale interviews door de docent waren matig. Ik heb leerlingen hierna nog een keer gesproken in groepjes, onnodig extra werk.

Achteraf had ik liever met gerichte vragen- en observatielijsten willen werken, zo had ik meer data kunnen verzamelen en kunnen kiezen voor individuele gesprekken met leerlingen, dit zou het beeld kunnen veranderen. Vanwege de tijdsplanning door pas te kunnen starten met het onderzoek na goedkeuring van het plan van aanpak en de tijdsdruk van de CKV week zijn de vragen- en observatielijsten te uitgebreid.

Observaties

Ik had een specifiekere observatielijst kunnen maken voor de CKV week, veel onnodig schrijfwerk. Observeren in Amsterdam viel tegen omdat de eerste les eerder stopte vanwege weercode rood. De excursie was ook een tegenvaller in EYE, ze hadden verwacht ook rondgeleid te worden door het museum. De laatste les werd er gekeken naar een film. Volgende keer kan ik beter afstemmen met de docent wat de planning is van de lessen en zo kiezen wat interessant is.

Eigen ervaring

Tijdens het onderzoek merkte ik dat ik het moeilijk vond om niet de voorkeur voor mijn stage school te uiten. Ook een eigen mening of interpretaties plaatsen gebeurde al snel. Ik heb veel data verzameld waar ik veel in heb moeten filteren. Ik vond dit erg moeilijk omdat ik graag alle informatie in het onderzoek wilde mee nemen. Toch ben ik tevreden met het onderzoek en het eindresultaat.

10. Bronnenlijst

10.1 Literatuurlijst

Boeken:

- Baarda, D.B (2009). *Dit is onderzoek!* Groningen: Noordhoff uitgevers BV.

PDF/Internet:

- Bommel van, H., Lanschot van V. (2003). Zonder samenwerken geen samenhang: Enschede. Geraadpleegd op 14-02-2014 via <http://www.slo.nl/downloads/archief/CKVsamenhang.pdf/>
- Brand, R. (2003). Zicht op ckv in het vmbo, Cultuurnetwerk Nederland: Utrecht. Geraadpleegd op: 14-02-2014 via http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/publicaties/pdf/ZichtopCkvvmbo.pdf
- Dekker, S. (10 juni 2013). Cultuur beweegt de betekenis van cultuur in een veranderde samenleving. Geraadpleegd op 10-12-13 via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/06/11/cultuur-beweegt-de-betekenis-van-cultuur-in-een-veranderende-samenleving.html>
- Dekker, S. (5 juni 2013). Geraadpleegd op 10-12-13 via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/07/05/kamerbrief-over-het-wetsvoorstel-bovenbouw-havo-vwo.html>
- Dieleman, C. (2010). Geraadpleegd op 30-04-2014 via <http://www.cultuurplein.nl/voortgezet-onderwijs/lesidee%C3%ABn/drama/de-rol-van-theater-bij-ckv-op-havovwo>
- Dieleman, C. (2010). Geraadpleegd op 30-04-2014 via <http://dare.uva.nl/record/328129>
- Geljon, C. Mulder, J. (1994). Geraadpleegd op 10-12-13 via <http://kernvakckv.nl/>
- Hagens, P. (2012) Geraadpleegd op 30-04-2014 via http://www.lkca.nl/downloads/BL_2012_Brief_Strategisch_Beraad_Kunstonderwijs.pdf
- Rass, A. (2007). Concretisering van de kerndoelen kunst en cultuur. SLO: Enschede. Geraadpleegd op 14-04-14 via http://ko.slo.nl/00001/kunst_en_cultuur_24_mei_2007_LR.pdf/
- Rass, A. (2007). Kerndoelen Kunst en cultuur. SLO: Enschede. Geraadpleegd op 14-04-14 via <http://ko.slo.nl/kerndoelen/>

- Tuinen van, S. (2007). Handreiking schoolexamens vmbo kunstvakken 1 (CKV), SLO : Enschede. Geraadpleegd op 20-02-14 via http://www.slo.nl/downloads/archief/Handreiking_Kunstvakken_1_CKV_vmbo.pdf/
- Vegt, van der, A.L. Blanken, den, M. Jepma, IJ. (2007) Nationale Scholierenmonitor 2007. Geraadpleegd op 30-04-2014 via
- <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2007/11/15/scholierenmonitor-2007.html>
- Voorde, ten, M. (2011). Handboek Projectonderwijs. Geraadpleegd op 08-04-14 via <http://www.slo.nl/voortgezet/onderbouw/themas/project/>
- Voorde, ten, M. (2012). Meer lijn in Projectonderwijs. Geraadpleegd op 08-04-2014 via www.slo.nl/organisatie/inDeMedia/2012/vttadec2012.pdf/
- Westenberg, P.M. (2008). De Jeugd van Tegenwoordig. Pieterskerk. Geraadpleegd op 02-04-14 via http://www.active-impulse.com/images/rechts/oratie_Westenberg.pdf

Tabellen:

Tabel 1: Kunstzinnige en Culturele activiteiten op school door scholieren

- Blanken, den, M. Jepma, Vegt, van der, A.L. (2007) *Nationale scholen monitor 2007*. Geraadpleegd op 27-04-2014 via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2007/11/15/scholierenmonitor-2007.html>

Tabel 2: Oordeel [van leerlingen] over kunst en cultuur op school

- Blanken, den, M. Jepma, Vegt, van der, A.L. (2007) *Nationale scholen monitor 2007*. Geraadpleegd op 27-04-2014 via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2007/11/15/scholierenmonitor-2007.html>

Bijlagen

11. Voorbereiding

11.1 Interview vragen docenten beide scholen

Vragenlijst:

Wat willen de docenten bereiken met het van CKV?

1. Wordt er gekeken naar de leercyclus van Kolb? En hoe proberen jullie de vier begrippen; ervaren, reflecteren, observeren en activeren tijdens CKV aan bod te laten komen?
2. Welke disciplines komen aan bod tijdens de lessen/projectweek en activiteiten bij CKV? Waarom is er gekozen voor deze activiteiten? En sluiten de activiteiten op elkaar aan? (thema of onderwerp)
3. Naar welke buitenschoolse activiteiten gaan de leerlingen met de lessen/projectweek CKV? Hebben ze de keuze om zelf te gaan? Gaan ze met de hele klas en docent? Waarom is er gekozen voor deze buitenschoolse activiteiten en de uitvoering hiervan?
4. Wordt er gebruik gemaakt van externe les plekken zoals bij Instellingen/kunstenars of worden deze uitgenodigd op school? Waarom wel, waarom niet?
5. Welke eisen worden er gesteld aan de verslaglegging van de leerlingen (kunstdossier)? (schriftelijk, presentatie na afloop, presentatie/opdracht tijdens excursie) waarom is er gekozen voor deze manier van verslaglegging?
6. Wat vindt u van het vak CKV? Wat zou u willen veranderen of anders willen?
7. Vindt u het vak belangrijk? (of heeft u liever dat ze kunstgeschiedenis, tekenen en handvaardigheid krijgen) Zo ja, waarom vindt u het vak CKV belangrijk voor de leerlingen? Zo niet, waarom niet?

11.2 Interview vragen docenten Clusius College, Hoorn

Vragenlijst:

Waarom is er gekozen voor een projectweek voor de invulling van het vak CKV?

---

1. Welke ervaring hebben je/jullie met het vak CKV?
2. Wordt er gebruik gemaakt van een methode?
3. Hoe zorgen jullie ervoor dat je als docent op de hoogte blijft van kunst en cultuur en dat het vak up to date is?
4. Is er gekozen voor een projectweek van wege de uren of past het beter in het rooster of heeft dit een andere reden? Omgeving?
5. Hoe is de organisatie van zo'n project week, kost dit meer voorbereiding dan lessen of juist niet?
6. Is er een relatie met de kunst vakken van jaar 1 en 2? Sluit het op elkaar aan? Zo ja is hier voor gekozen, zo nee waarom niet?
7. Wat voor rol speelt het cultuurdossier en hoe is de invulling hiervan? Is het 'examen' waardig of zijn er nog verbeterpunten voor de volgende jaren? Hoe wordt het ingeleverd en nagekeken?
8. Welke kunstdisciplines komen er aan bod? Is er speciaal voor gekozen deze disciplines? Hoe worden deze uitgevoerd/gedaan? Sluiten de disciplines op elkaar aan of overlappen ze elkaar, worden ze samengevoegd ja of nee en waarom wel of waarom niet?
9. Welk budget is er voor CKV en hoe wordt dit bij de verschillende opdrachten, uitstapjes en disciplines verdeeld?

11.3 Interview vragen docent Clusius College, Amsterdam.

Vragenlijst:

Waarom is er gekozen voor CKV lessen voor de invulling van het vak CKV?

---

1. Welke ervaring hebben je/jullie met het vak CKV?
2. Wordt er gebruik gemaakt van een methode?
3. Hoe zorgen jullie ervoor dat je als docent op de hoogte blijft van kunst en cultuur en dat het vak up to date is?
4. Is er gekozen voor CKV lessen vanwege de uren of past het beter in het rooster of heeft dit een andere reden? Omgeving?
5. Hoe worden de uren van CKV ingevuld?
6. Hoe is de organisatie van de lessen en activiteiten buiten school, hoe wordt dit voorbereid?
7. Gaan de leerlingen zelfstandig naar een culturele activiteit of wordt dit met de hele klas gedaan? Waarom wel of waarom niet?
8. Hoe is de verslag legging van de culturele activiteit? Presentatie/opdracht/schriftelijk/ter plekke opdracht? En is dit afwisselend? Waarom wel of niet?
9. Wat wordt er gedaan tijdens de lessen? zijn de lessen op school of bij een instelling?
10. Is er een relatie met de kunst vakken van jaar 1 en 2? Sluit het op elkaar aan? Zo ja is hier voor gekozen, zo nee waarom niet?
11. Wat voor rol speelt het cultuurdossier en hoe is de invulling hiervan? Is het 'examen' waardig of zijn er nog verbeterpunten voor de volgende jaren? Hoe wordt het ingeleverd en nagekeken?
12. Welke kunstdisciplines komen er aan bod? Is er speciaal voor gekozen deze disciplines? Hoe worden deze uitgevoerd/gedaan? Sluiten de disciplines op elkaar aan of overlappen ze elkaar, worden ze samengevoegd ja of nee en waarom wel of waarom niet?
13. Welk budget is er voor CKV en hoe wordt dit bij de verschillende opdrachten, uitstapjes en disciplines verdeeld? Waarom voor de ene meer dan de ander/speciale reden?

11.4 Interview vragen leerlingen jaar 3 voor CKV week/begin lessen, beide scholen

---

Vragenlijst:

Wat zijn de kenmerken van de leerlingen op een Groen school?

Wat is je achtergrond ?

Naam: Jongen/meisje

Leeftijd:

Woonachtig:

Opleidingsniveau:

28

Wat zijn de wensen en behoeftes van de leerlingen op een Groen school?

---

1. Hoe besteed jij je vrije tijd? Wat zijn je hobby's?
2. Ben je vanuit huis opgegroeid met het bezoeken van kunst/cultuur? (instellingen, musea etc.)?
3. Zo niet, kwam je via school in aanraking met kunst en cultuur of op een andere wijze?
4. Waar ben je zoal geweest?
5. Wat voor wensen heb jij met betrekking tot een tentoonstelling of cultureel evenement?

Zijn de leerlingen van een groen school geïnteresseerd in kunst en cultuur?

---

6. Ben je vanuit jezelf geïnteresseerd in het bezoeken van kunst/cultuur (instellingen, musea etc.)? Waarom wel? Waarom niet?
7. Als jij een tentoonstelling zou bezoeken naar wat voor soort tentoonstelling zou je dan gaan?
8. Wat voor beeld heb je van musea en wat vindt jij storend?
9. Wat voor wensen heb jij met betrekking tot een tentoonstelling of cultureel evenement?
10. Wat maakt een museum aantrekkelijk? (presentatiewijze)
11. Wat voor tips zou jij geven aan culturele instellingen die moeite hebben met jongeren naar binnenhalen?

Zijn de leerlingen al op de hoogte van het vak CKV?

---

12. Wat weet je al van het van het vak CKV?
13. Wat zijn je verwachtingen van het vak CKV, wat denk je gaan leren?
14. Wat is je mening over het vak CKV? (leerlingen nog geen idee hebben wat CKV inhoud laat ik ze een korte uitleg lezen).
15. Zou je liever CKV in een project week willen hebben of verdeeld over het hele schooljaar? Onderbouw je antwoord.

11.5 Interview vragen leerlingen jaar 3 beide scholen na CKV week, al enige les ervaring

Vragenlijst:

a. Waarom gekozen voor Clusius College als school?

b. Welke richting willen ze op na Clusius College?

Wat is de ervaring van de leerlingen met het vak CKV?

---

1. Wat houdt het vak CKV volgens jou in?

2. Wat vindt je van het vak CKV? Waarom vindt je dit?

3. Wat zijn de zwakke punten van het vak CKV? Waarom vindt je dit?

4. Wat zijn de plus punten van het vak CKV? Waarom vindt je dit?

5. Wat heb je geleerd, welke kennis heb je aan dit vak overgehouden?

6. Vindt je het belangrijk dat je deze kennis heb meegekregen? Waarom wel, of waarom niet?

7. Vindt je dat het vak CKV een nuttig vak is? Onderbouw je antwoord.

8. Wat zijn verbeterpunten, of wat mis je bij het vak CKV?

9. Als je mocht kiezen; zou je liever CKV in een project week willen hebben of verdeeld over het hele schooljaar? Onderbouw je antwoord.

10. Hoe vindt je het dat CKV pas in jaar 3 wordt gegeven? Waarom vindt je dit?

11. Vindt je dat CKV aansluit op het vak Kunst van leerjaar 1 en 2? Waarom wel of waarom niet?

Is de mening over kunst/cultuur van de leerlingen veranderd door CKV?

---

12. Wat is jou mening over kunst en cultuur? Heeft CKV hier een bijdrage aan geleverd?

13. Welke discipline spreekt jou het meest aan? Was dat voor dat je CKV hebt gehad ook al zo of is dit door het vak veranderd?

14. Bezoek je in je vrije tijd musea, tentoonstellingen etc. of ga weleens naar het theater? Waarom wel, waarom niet? En heeft CKV hier een bijdrage aan geleverd?

11.6 Observatie formulier CKV week, gekeken naar verwachting, behoefte, ervaring

---

Clusius College, Hoorn

Het begin van de workshop/activiteit/opdracht:

- Hoe ontvangt de docent de klas/groep?
- Wat gaan de leerlingen doen?
- Hoe wordt de klas gemotiveerd om aan het werk te gaan?
- Pakken de leerlingen uit zichzelf hun spullen (indien van toepassing)?
- Is er verschil tussen de verschillende klassen/groepen/leerlingen?

De lesorganisatie:

- Hoe is de opstelling van de groep? Past het bij de workshop/opdracht?
- Waar zit, staat of loopt de docent? Draait de les om de docent of om de leerlingen?
- Hoe houdt de docent de leerlingen aan het werk?
- Is er een duidelijke tijdsindeling, wordt dit van te voren verteld?

Het lesmateriaal:

- Past het gebruikte materiaal bij de kerndoelen/discipline/workshop/thema?
- Wordt er gebruik gemaakt van hulpmiddelen (audiovisueel en/of multimedia)?

De lesinhoud:

- Wat is er in deze les nieuw geleerd?
- Is er afwisseling in werkvormen? Hoe dan?
- Samenvatting, essentie van de les in enkele zinnen

Het einde van de les:

- Wordt er gereflecteerd op de workshop?
- Stopt de docent voordat de bel gaat/de workshop tijd is afgelopen?
- Stoppen de leerlingen al spullen in hun tas voordat de les beëindigd is?
- Is er opgeruimd? Hoe?

De relatie met de docent:

- Begrijpen de leerlingen de docent?
- Hoe spreken de leerlingen de docent aan?
- Hoe is de sfeer in de klas/groep?

De leerstof:

- Vinden de leerlingen de leerstof interessant?
- Is er voor leerlingen van verschillende niveaus genoeg differentiatie in de leerstof?
- Is er in de leerstof rekening gehouden met verschillende leerstijlen?
- Zelfstandig werken?

Leerlingen onderling:

- Zijn er aparte groepjes? Zo ja, hoe zijn die samengesteld?
- Hoe zijn de rollen verdeeld? Zijn er leerlingen die altijd de baas zijn? Zijn er clowns in de klas/groep?
- Hoe praten de leerlingen met elkaar?
- Luisteren de leerlingen naar elkaar?

11.7 Observatie formulier lessen/activiteiten, gekeken naar verwachting, behoefte, ervaring

Clusius College, Amsterdam

Het begin van de les:

- Hoe ontvangt de docent de klas?
- Wat gaan de leerlingen doen?
- Hoe wordt de klas gemotiveerd om aan het werk te gaan?
- Pakken de leerlingen uit zichzelf hun spullen?
- Is er verschil tussen de verschillende klassen?

De lesorganisatie:

- Hoe is de opstelling van de klas?
- Waar zit, staat of loopt de docent?
- Draait de les om de docent of om de leerlingen?
- Hoe houdt de docent de leerlingen aan het werk?
- Houdt de docent rekening met verschillende leerstijlen?
- Is er een duidelijke tijdsindeling?

Het lesmateriaal:

- Wordt er een methode of eigen materiaal gebruikt?
- Past het gebruikte materiaal bij de kerndoelen voor het vak?
- Wordt er gebruik gemaakt van hulpmiddelen (audiovisueel en/of multimedia?)
- Hoe wordt omgegaan met leesvaardigheid? Speelt de bibliotheek een rol?

De lesinhoud:

- Wat is er in deze les nieuw geleerd?
- Is er afwisseling in werkvormen? Hoe dan?
- Samenvatting, essentie van de les in enkele zinnen

Het einde van de les:

- Wordt er huiswerk opgegeven? Hoe?

De relatie met de docent:

- Begrijpen de leerlingen de docent?
- Hoe is de sfeer in de klas?

De leerstof:

- Vinden de leerlingen de leerstof interessant?
- Is er voor leerlingen van verschillende niveaus genoeg differentiatie in de leerstof?
- Is er in de leerstof rekening gehouden met verschillende leerstijlen?
- Zelfstandig werken?

Leerlingen onderling:

- Hoe praten de leerlingen met elkaar?
- Luisteren de leerlingen naar elkaar?

Door te labelen heb ik een samenvatting kunnen maken van de interviews en observaties. De interviews met de docenten toont aan hoe zij invulling geven aan het vak CKV. De interviews met leerlingen maakt de verwachting, ervaring en de beleving van CKV zichtbaar.

12.1 Wat willen de docenten bereiken met het van CKV?

Kolb

De elementen van Kolb zie je terug komen in de verschillende onderdelen van de CKV week op het Clusius College in Hoorn. De docenten hebben een format in elkaar gezet voor deze week waarbij alle kerndoelen voor het vak worden behaald. Ook worden er veel werkvormen toegepast en manieren van reflectie. Alles zie je terugkomen in de eindpresentaties van de leerlingen.

Door verschillende werkvormen toe te passen tijdens de lessen op het Clusius College in Amsterdam, en omdat diverse vormen mogelijk zijn van verslag legging komen alle onderdelen van Kolb aan bod. De leerlingen werken zelfstandig n.a.v. een opdracht.

Disciplines

Op beide scholen zorgen ze er voor dat er genoeg differentiatie is op het gebied van kunstdisciplines. Het toepassen van de verschillende kunstdisciplines kan op verschillende manieren worden gedaan. In Hoorn is er gekozen om de disciplines los te zetten van elkaar tijdens de workshops maar deze samen te voegen door middel van verdiepingsopdrachten die de leerlingen maken. Overkoepelend zijn de verschillende culturen waar de leerlingen kennis mee maken. Het schooljaar in Amsterdam is verdeeld in periodes, elke periode komt er een andere discipline aan bod, deze staan vrijwel los van elkaar.

Buitenschoolse activiteiten

Logistiek gezien is het makkelijk om alles binnen de school te regelen maar het Clusius College in Hoorn vindt het erg belangrijk dat de leerlingen ook tijdens de CKV week naar een buitenschoolse activiteit gaan. Het gaat om de ervaring, een andere omgeving. Op school zelf komen professionals een workshop geven waardoor ze niet vast zitten aan een klaslokaal. Elke periode maken de leerlingen kennis met een andere kunst discipline, op het Clusius College in Amsterdam. De docent vindt het belangrijk dat ze ook buiten de school hun ervaring op doen bij elke discipline. Elke periode wordt er dus een buitenschoolse activiteit gedaan die aansluit bij de lesstof.

Instellingen/kunstenaars

Tijdens de CKV week komen er kunstenaars en gastdocenten een dag mee draaien op het Clusius College in Hoorn. De docenten zelf begeleiden tijdens de workshops maar vinden het belangrijk dat het professioneel wordt aangepakt. *'De expertise die zij hebben voor hun vak kunnen wij niet evenaren, het is voor de leerlingen nu ook een bijzondere ervaring'*. In Amsterdam hebben ze nog geen ervaring met kunstenaars en/of gastdocenten die mee komen draaien tijdens de CKV lessen. Ook zijn de leerlingen nog niet bij een culturele instelling geweest. Wel ziet docent het zitten om zich hier verder in te verdiepen voor de toekomst.

Verslaglegging

De verslaglegging in Hoorn wordt heel nauwkeurig bijgehouden. Het kunstdossier is samengesteld uit twee onderdelen. De leerlingen kunnen online hun verslagen en collages inleveren via ELO. Hiernaast werken ze met mappen waar aftekenlijsten in worden bijgehouden door de docenten. Dit scheelt veel papierwerk en tijd voor zowel docenten als

leerlingen. Op het Clusius College in Amsterdam is de docent bezig om een handige manier te vinden om het kunstdossier voor de leerlingen op te bouwen. Alle opdrachten worden door de leerlingen ingeleverd maar hier moet nog een bepaalde structuur in komen.

Eigen mening van het vak

In Hoorn vinden ze hun gekozen vorm van de invulling van het vak CKV, goed georganiseerd en geregeld. Er wordt gereflecteerd na de CKV week en zo is in de loop der jaren het kunstdossier en format voor de CKV week gegroeid tot een succes. Wel zouden de docenten wat extra uren voor het vak fijn vinden, zodat er naast de CKV week zo nu en dan een culturele activiteit kan worden gepand. Ook wat meer back-up vanuit de school zouden ze wel fijn vinden, het is een examenvak en geeft het daarom houvast maar wordt niet altijd zo gezien. De docent in Amsterdam heeft nog niet veel ervaring met het vak CKV maar vindt het erg leuk om te geven. Omdat het vak vrij is om in te delen probeert ze te zorgen voor afwisseling. Ook in Amsterdam is er vanuit school niet altijd even veel begrip. Ze weten niet helemaal wat het vak inhoudt wat soms botst tegen over de strenge schoolregels.

33

Belangrijk vak?

CKV is een belangrijk vak. Vooral op het Clusius College in Hoorn denken de docenten dat het voor de leerlingen misschien wel de eerste en enigste ervaring met kunst en cultuur. Wel is het jammer dat ze na jaar drie in een gat vallen, in jaar vier is het een gemis als ze willen doorstromen naar MBO Outdoor Styling/ Bloem en Design.

Ook in Amsterdam wordt CKV als een positief vak ervaren, vooral omdat er veel vrijheid in zit. De vrijheid en afwisseling is erg fijn voor de leerlingen. Vooral omdat de leerlingen niet vast zitten aan een lokaal reageren ze positief op het vak. De leerlingen moeten hun eigen weg kunnen vinden bij CKV.

12.2 Waarom is er gekozen voor een projectweek voor de invulling van het vak CKV?

“Vanuit de school organisatie kwamen ze al met het idee dat CKV anders zou moeten, ook wij als docenten vonden dat we meer uit het vak konden halen. Toen zijn we gestart met een projectweek, dit beviel eigenlijk zo goed dat we hiermee door zijn gegaan”. Very Lonissen, docent Clusius College Hoorn.

Kennis/methode

De projectweek op het Clusius College bestaat uit eigen materiaal. De docenten hebben gekozen voor een aantal workshops die worden gegeven door professionals aansluiten hebben ze hierbij verdiepingsopdrachten bedacht. In de begin jaren is er een methode gebruikt als soort van lijdraad maar al snel hadden ze hun eigen invulling hieraan gegeven. De docenten blijven op de hoogte van vernieuwingen in kunst en cultuur, via media en mailing.

Uren/lesrooster

De ‘volle’ 40 uur worden benut door de docenten in Hoorn tijdens de CKV week. De docenten beginnen s ochtends met een gezamenlijke dag opening en in de middag sluiten ze de dag ook weer gezamenlijk af. Om zo’n week te organiseren zijn ze al ruim van tevoren bezig met het benaderen van gastdocenten, het maken van plannings, tijd schema’s, verzamelen van materialen en groepsverdelingen. Daarna komt het nakijk werk allemaal achter af, ze hopen dat dit door het online inleverpunt makkelijker zal gaan. Daarna is het wel klaar en kunnen ze weer terug kijken op een geslaagde week.

Organisatie projectweek

De leerlingen doen fanatiek mee tijdens de CKV week. Leerlingen waren voorheen tijdens de lessen CKV bezig met het maken van verslagen na een activiteit. De spanningsboog voor hen is nu veel groter, ze doen veel verschillende en afwisselende dingen op een dag. Er is een duidelijke planning gemaakt voor elke leerling. In het begin is het nog even puzzelen voor ze maar ze hebben het snel door en dan wijst het zich vanzelf. Qua organisatie is een week dus een stuk zwaarder ook voor de leerlingen. Het is passen in meten met de klassen maar ook met de instructeurs en docenten als begeleiding.

Relatie CKV en andere kunstvakken

In leerjaar 1 zijn ze vooral bezig bij tekenen en handvaardigheid met het leren kennen van materialen en technieken. In leerjaar 2 krijgen ze meer kennis van kunst en zijn de opdrachten wat vrijer omdat ze zelf de materialen en technieken beheersen. Tijdens de CKV week komen in de verdiepingsopdrachten onderdelen terug die ze toen der tijd geleerd hebben, waardoor ze deze kennis, technieken en/of materialen kennis, kunnen toepassen. Er is een koppeling gemaakt met leerjaar 1 en 2 met beeldende kunst maar niet tussen andere disciplines.

Kunst/ Cultuurdossier en examens

In de loop der jaren is het kunst dossier steeds meer uitgebreid, van snelhechter tot map. En nu zelfs een digitaal inlever punt, printen was een logistiek probleem die hiermee is opgelost.

Kunstdisciplines

De kunstdisciplines staan los van elkaar als workshop maar komen samen in de verdiepingsopdrachten. Alle disciplines komen aan bod tijdens de CKV week in de vorm van een workshop. De disciplines zijn per workshop verschillend en gekoppeld aan elk een eigen cultuur.

Budget/organisatie

Van CJP krijgt de school 5 euro per leerling en zelf investeert de school nog eens 10 euro per leerling. Er is dus een aardig budget voor de CKV week. Dit wordt gebruikt om de gastdocenten te kunnen boeken en materialen aan te schaffen. Wat over blijft gaat mee naar volgend jaar of wordt gebruikt voor een extra buitenschoolse activiteit.

Vernieuwing van het vak

Er wordt elk jaar gereflecteerd op de CKV week, nu draaien ze voor het 5^e jaar het zelfde programma. De workshops zijn nog steeds een groot succes bij de leerlingen. De opdrachten worden zo nu en dan wel eens aangepast. Ze kijken naar wat er wel en niet werkt.

12.3 Waarom is er gekozen voor CKV lessen voor de invulling van het vak CKV?

Kennis/methode

In Amsterdam wordt er gebruik gemaakt van een eigen les programma, die van te voren is uitgeschreven. De vervangende docent heeft dit als lijdraad maar past het naar eigen hand aan. De docent is erg actief op het gebied van kunst en cultuur, zelf bezoekt ze regelmatig nieuwe tentoonstellingen of wordt via Facebook op de hoogte gehouden door vrienden.

Uren/lesrooster

Lessen CKV en een keer met de klas naar een buitenschoolse activiteit per periode kost minder tijd. Dat is te zien aan de docent op het Clusius College in Amsterdam die eigenlijk per periode bedenkt wat ze gaat doen met de leerlingen en waar ze naartoe gaan. Ze hebben twee uur kunst per week en ze zitten overal dichtbij.

Relatie CKV en andere kunstvakken

Er is geen relatie met andere kunstvakken in Amsterdam, de leerlingen hebben in leerjaar 1 en 2 handvaardigheid gehad. Dit wordt door een andere docent gegeven maar er is geen koppeling naar CKV in leerjaar 3.

Buitenschoolse activiteiten

De docent CKV regelt de organisatie voor de buitenschoolse activiteiten zelf, er wordt een passende activiteit gezocht voor elke periode, met als onderwerp het thema waar op dat moment mee bezig zijn. Dit staat van te voren niet vast, er wordt kort van te voren naar het aanbod gekeken. Er wordt voor een klas of voor de hele groep leerlingen uit jaar 3, een activiteit gepland. De docent zorgt er voor dat de roostermaker de activiteit inroostert en teamleider zorgt voor extra begeleiding. Als voorbereiding op deze activiteit wordt er tijdens de lessen ingegaan op het thema. Als afsluiting na de activiteit worden er korte presentaties gegeven waarbij ze reflecteren op de activiteit en opdrachten.

Kunstdisciplines

De disciplines sluiten over het algemeen niet op elkaar aan, de opdrachten overlappen elkaar niet. Er wordt echt een periode afgesloten na elke discipline. Ook is er geen koppeling met andere vakken, het is een op zichzelf staand vak. Er moet nog een lijn in ontstaan waardoor het een geheel wordt.

Kunst/Cultuurdossier en Examen

Het kunst/cultuurdossier is nog niet van de grond, het zijn nu ingeleverde opdrachten, presentaties collages en kijkwijzers. Waaruit uiteindelijk een dossier uit moet voort komen, voor elke leerling. De docent neemt deze verantwoordelijkheid op zich en weet dat het nu geen examenwaardig materiaal is. Er wordt nog een manier gezocht hoe dit het beste kan worden gebundeld.

Budget/organisatie

Vanuit CJP is er ongeveer een budget van 2000 euro, dit budget is voor alle kosten die docent maakt voor het vak CKV. Dit bedrag wordt verdeeld over de periodes zodat er minstens vier buiten schoolse activiteiten kunnen plaats vinden. Er is niet gekeken of er voor bepaalde disciplines een groter budget nodig is, er wordt kort van te voren naar het aanbod gekeken. Wel is het doel om dit bedrag volledig te besteden vooral omdat het speciaal voor CKV beschikbaar is gesteld.

Vernieuwing van het vak

Er wordt gekeken naar wat er actueel is, hier wordt wel op ingespeeld maar er is een programma uitgeschreven voor elke periode, deze wordt aangehouden.

12.4 Wat zijn de kenmerken van de leerlingen van het Clusius College?

Opleidingsniveau

Leerlingen van het Clusius College Hoorn hebben vanuit de basisschool het niveau VMBO mee gekregen. De meeste leerlingen hebben Basis niveau of Kader. De leerlingen kunnen op het Clusius College ook gemengde leerweg halen. Er zijn veel leerlingen op het Clusius College die een rugzakje hebben en/of vanaf de Praktijkschool - Westfriesland of het *OrthoPedagogisch en Didactisch Centrum* zijn ingestroomd. Ook is er een speciaal zorg team voor de leerlingen op school.

Het Clusius college in Amsterdam is een multiculturele school. Leerlingen uit de buurt hebben voor deze school gekozen omdat het dichtbij is maar ook omdat ze op een andere school niet werden aangenomen. De leerlingen hebben een VMBO niveau die graag praktijk lessen volgen. Dit is ook een van de redenen waarom leerlingen kiezen voor het Clusius College in Amsterdam.

36

Ouderlijk milieu

De leerlingen van het Clusius College in Hoorn komen uit de stad zelf maar vooral veel uit de dorpen gelegen rondom Hoorn. Zelfs leerlingen komen vanuit Medembik naar het Clusius College. Veel leerlingen hebben gekozen voor het Clusius College omdat het een groen school is, zij weten nu eigenlijk vrijwel al dat ze die kant op willen. Een aantal leerlingen zijn een boerenbedrijf van huis uit gewend, hebben altijd al geholpen bij het familiebedrijf.

Op het Clusius College Amsterdam zitten niet alleen maar leerlingen die gekozen hebben voor een groenschool. Veel ouders zijn blij met een kleine school zoals het Clusius College in Amsterdam-Noord, één van de weinige witte scholen. Ze vinden het een veilige school waar elke leerling de aandacht krijgt. Toch zijn er wel een aantal leerlingen bij die hier wel voor hebben gekozen, de leerlingen komen vrijwel allemaal uit Amsterdam.

12.5 Wat zijn de wensen en behoeftes van de leerlingen van het Clusius College op het gebied van kunst en cultuur?

Vrije tijd

De leerlingen in Hoorn interesseren zich veel voor sport, voetbal, hockey, karate en veel van de meiden houden van paardrijden. Ook worden er veel spellen gespeeld op diverse spelcomputers en tv gekeken. Een enkeling is in haar vrije tijd ook bezig met tekenen en theater. De jongens doen het liefst niks. Ook afspreken met vrienden is een grote invulling van hun vrije tijd. Muziek, daar zijn ze wel in geïnteresseerd, maar dan vooral muziek van deze tijd.

Ook in Amsterdam zijn de leerlingen veel aan het sporten maar ook het spelen van computerspelletjes is een favoriet onderdeel van hun vrije tijd. Veel tijd met familie door brengen is ook belangrijk voor deze leerlingen.

Wensen en behoeftes

Kunst en cultuur staat niet in een hoog vaandel op het Clusius college in Hoorn, de leerlingen zijn naar musea geweest met de basisschool maar zelf zouden ze daar niet op eigen houtje naartoe gaan. Toch is er een enkeling die wel met kunst en cultuur is bezig geweest zo wordt Streetdance en de theaterklas op een vorige school genoemd. Één leerling zit nu bij een theatergezelschap. Wel gaan ze zo nu en dan naar de bioscoop. Een kleine groep van 4 leerlingen heeft interesse voor kunst en cultuur uit een klas van 16 leerlingen. Vooral geschiedenis spreekt ze erg aan. Ze zijn wel veel bij musea geweest in Amsterdam. Op een basisschool gingen twee meiden elke vrijdag van de week naar musea. Andere gaan met ouders naar musea maar zelf gaan ze nog niet alleen heen.

Sociale Barrière

De leerlingen in Hoorn zijn van huis uit niet opgegroeid met Kunst en Cultuur. De ouders zijn er zelf niet voor geïnteresseerd dus dan wordt die interesse ook niet doorgegeven aan de kinderen. Een enkeling gaat wel eens naar de film of musical met haar ouders. Een andere leerling bezoekt met haar tante wel eens musea, beide leerlingen vinden dit erg leuk. De spanningsboog van de leerlingen is erg hoog dus ze vinden het al snel niet interessant, ze moeten geprikkeld worden. Ze zien andere disciplines naast de beeldende kunst niet als kunst.

Ook in Amsterdam willen ze wat te doen hebben 11 van de 16 leerlingen vinden het er saai en stil. Zelf zouden ze niet heen gaan alleen met school omdat het moet. Ook hun ouders gaan nooit naar musea/theater of nemen ze mee naar musea/theater. Musicals worden wel bezocht en ook gaan ze wel naar de film. Toch zien sommige dit niet als een kunstvorm.

37

12.6 Zijn de leerlingen van het Clusius College geïnteresseerd in kunst en cultuur?

“Musea daar ga ik niet heen, tijd en geld verspilling. We hebben wel wat beters te doen.”
Sil Sierkstra, leerling Clusius College Hoorn.

Museum bezoek

De meeste leerlingen gaan zelf niet naar musea. Wel zijn ze met de basisschool wel eens naar musea geweest. Het Zuiderzee museum, West-Fries museum en Dirk Scheringa museum worden genoemd. Toch zijn ze zelf ook wel een keer naar het West-Fries museum gegaan omdat ze zich verveelde. Maar de meeste jongens van het Clusius College in Hoorn vinden het maar niks. Ze vinden vooral dat het saai is, ze willen wat kunnen doen en het moet afwisselend zijn. Ook moet het ze interesseren, zoals een tentoonstelling over voetbal of Nelson Mandela. Ze hebben weinig kennis van musea in Nederland en denken daarom vooral dat alle musea ‘oude’ kunst heeft en met name schilderijen.

Toch zijn er anderen die wel zelf naar musea gaan, maar dit zijn allemaal meiden. Zoals het Gemeente museum in Den Haag. Ook het Kröller-Müller museum en Foam zijn door een aantal leerlingen bezocht. Ze interesseren zich voor geschiedenis en zouden ze wel eens naar het Anne Frank huis willen gaan. Er moet over verteld worden dan is het interessant, toch vinden ze musea vaak saai qua indeling en het is voor hun een doolhof, het moet gezelliger zijn en de ruimte indeling vinden ze erg belangrijk. Musea moet meer organiseren voor jongeren, tentoonstellingen over dieren en Manga zou ze trekken maar ze moeten dan meer ‘reclame’ maken zodat ze weten dat het er is. Ook musea over popartiesten zoals Michel Jackson zou ze trekken.

Nemo vinden ze ook leuk maar eigenlijk weten ze niet waar dit onder valt.

In Amsterdam zijn de leerlingen vaak naar musea geweest. Alle musea rondom het museumplein zijn wel bezocht. Ook met geschiedenis zijn ze bij het Scheepsvaarmuseum geweest. Zij weten in vergelijking met de leerlingen in Hoorn wel dat er een verschil is tussen moderne kunst en dat niet alle kunst komt uit de 17e eeuw. Toch is het niet iets wat ze trekt en doen ze liever andere dingen. Ook net als in Hoorn hebben de leerlingen veel interesse in musea als Nemo en Naturalis. De leerlingen vinden het fijn als ze dingen kunnen doen en het blijft ook beter hangen. Als tips voor musea zouden ze graag muziek willen horen, een donkere ruimte word door een leerling genoemd waarbij alleen de werken worden belicht en het moet interactief zijn, hier zijn ze het allemaal over eens.

Bezoek theater en/of culturele instelling

Een enkele leerling uit Hoorn gaat wel eens naar het theater en speelt zelf ook. Ook gaan sommige leerlingen naar Musicals maar dit is erg prijzig voor ze, een leerling zou wel eens naar het theater willen gaan als het gratis zou zijn. Een culturele instelling kennen ze eigenlijk niet en geen een van de leerlingen is hier wel eens in aanraking mee geweest. Het moet niet te veel tijd kosten, ook moet het iets opleveren. Instellingen moeten meer 'reclame' maken om jongeren te trekken. Als het over gamen gaat of muziek zou het misschien hun aandacht kunnen trekken.

Naar de film gaan ze wel in Amsterdam, Alle Paté vestigingen worden genoemd. Ook musicals worden bezocht met ouders door zeker 'een vierde van de groep. Naar een culturele instelling gaan ze niet.

Eigen ervaringen met kunstdiscipline

Er is één leerling in Hoorn die bij een theater gezelschap zit en er zijn twee leerlingen die zelf een instrument bespelen maar dan houdt het ook op. Het is niet waar hun interesses liggen en het neemt veel tijd in beslag.

Er is een meisje in de klas die zit op dansen, een jongen schildert thuis poppetjes en een aantal gaan vaak naar de bioscoop. Maar echt met kunst zijn ze niet bezig. Wanneer het hun interesse wekt dan gaat het over een stukje geschiedenis of dan is er iets te doen. Ook dieren en het menselijk lichaam interesseert deze leerlingen.

12.7 Zijn de leerlingen al op de hoogte van het vak CKV?

"Iets met kunst, zag er wel leuk uit vorig jaar." Demi Moes, leerling Clusius College Hoorn.

Kennis van het vak CKV

In Hoorn hebben ze een CKV week en ze weten dat die er aankomt, ze hebben zich al ingeschreven voor de workshops maar een aantal ook niet. Verder weten ze niet helemaal wat de bedoeling is van de week. Het is een examenvak maar daar maken ze zich niet druk over. Ook weten ze dat ze naar de film en een map hebben waar ook iets mee moet gebeuren. CKV is niet helemaal duidelijk voor de leerlingen, bij kunst denken ze vooral aan beeldende kunst. Cultuur zien ze als andere bevolkingsgroepen en religie leren kennen. Andere die weten weer wel dat er ook andere disciplines aan bod komen, ze zijn actief en creatief bezig. Verslagen maken is een minder leuke kant van het vak, leuke en saai dingen doen is de conclusie.

CKV in Amsterdam is al een tijdje aan de gang. Ze weten dat het een vak is waar Kunst en Cultuur aan bod komt in verschillende werkvormen en opdrachten. Toch blijft er maar een kort gedeelte van de lessen bij ze hangen waardoor de helft van de klas vooral denkt dat tekenen ook CKV is omdat ze daar op dit moment mee bezig zijn. Ze vergeten bijna dat ze ook met fotografie en film bezig zijn geweest. Ze herinneren wel allemaal de stukjes performance art die de docent in de klas heeft getoond, dit heeft veel indruk op ze gemaakt.

Verwachtingen van het vak CKV

De leerlingen in Hoorn zien wel wat er gaat gebeuren, ze denken dat de workshops wel leuk zullen zijn. Ook denken ze dat ze veel gaan samen werken. Andere weten al wel wat meer en denken dat ze zich bezig gaan houden met leren van verschillende kunstvormen en culturen. Praktijkwerk en verslagen maken. Maar echte verwachtingen van wat ze specifiek zullen leren weten ze niet.

In Amsterdam laten ze het vooral op hun af komen, ze denken dat ze nog meer gaan tekenen en andere dingen moeten maken. Ook denken ze wel meer te weten te komen over andere culturen en kunst. Eigenlijk is dit wel een totaal denkbeeld van de klas.

Mening over het vak CKV

Creatief en leuk. Sommige zijn zelfs een beetje zenuwachtig voor de CKV week, het lijkt ze een leuke maar ook inspannende week. Andere zijn bang dat ze misschien veel stress krijgen om alles op tijd af te krijgen. Ook vinden ze het jammer dat het een week is en daarna klaar. Zij zouden liever lessen CKV hebben gehad, meer tijd om het te laten bezinken. Of toch eigenlijk wel allebei gewoon, ze zijn bang dat ze na een week alles weer vergeten. Het is wel meer een leuke week voor ze dan dat ze het als examenvak zien, toch is het fijn dat je het dan na een week allemaal hebt gedaan en gehaald. Een leerling is wel blij dat ze niet naar musea hoeven.

Ze vinden het een leuk vak, eigenlijk allemaal. Twee jongens noemen het een knutsel uurtje. Ze vinden het vooral fijn als afwisseling van de theorie vakken, even niet in de boeken. Ook vinden ze het goed dat ze ook zelfstandig aan het werk kunnen. Soms is het saai maar toch over het algemeen vinden ze het geen vervelend vak. Ze vinden het overigens allemaal geen examen waardig vak. Toch hebben zij liever lessen dan een projectweek, dat is wel erg veel CKV. Wel zouden ze vaker ergens heen willen gaan.

12.8 Wat is de ervaring van de leerlingen met het vak CKV?

Kennis van het vak CKV

De leerlingen in Hoorn wisten al wel wat de afkorting CKV betekend. Ook is het voor hun wel duidelijk dat het vak over kunst en over cultuur gaat. Maar hoe het vak inhoudelijk in elkaar zit en wat er allemaal bij CKV komt kijken, was voor hun nog niet helemaal duidelijk. Veel leerlingen lieten het allemaal maar op zich af komen tijdens de CKV week. En zo kwamen ze er achter dat CKV meer is dan alleen beeldende kunst maken en bekijken. Maar dat ook muziek, dans, theater en film kunst disciplines zijn. Deze ervaring heeft hun de basis kennis gegeven over de verschillende kunstvormen. In Amsterdam hebben ze al aardig wat kennis van CKV, ze weten niet precies alle termen maar kunnen me wel heel goed vertellen waar ze mee bezig zijn geweest.

Mening over het vak CKV

De leerlingen van het Clusius College in Hoorn hebben heel erg enthousiast gereageerd op de CKV week. De meeste hebben het ervaren als een leuke week. Vooral omdat het zo afwisselend was, door het volgen van workshops maar ook het maken van verslagen was op deze manier niet een vervelend onderdeel. Vooral de meiden vinden het een leuk vak en vinden het jammer dat het alleen een week is. Toch verschillende de meningen daar wel over want vooral de jongens vinden een week wel goed, omdat het daarna klaar is. CKV is voor de leerlingen in Amsterdam een leuk tussen vak voor de afwisseling naast de theorie vakken. Ze vinden dat ze er niet al te veel voor hoeven doen. Daardoor vinden de meeste het geen serieus vak.

Zwakke punten van het vak CKV

De planning was voor de leerlingen vaak niet helemaal duidelijk. Ook moesten ze soms lang wachten, vooral vrijdag toen hun presentaties werden beoordeeld. De collages en verslagen maken vonden sommige leerlingen te makkelijk waardoor het meer als extra opdracht erbij werd ervaren dan dat ze er iets van leerde. Ook de snelle leerling wilde graag gewoon weg kunnen gaan wanneer ze alle opdrachten voor de dag hadden afgerond. CKV is geen knutseluurtje maar vooral de jongen in Amsterdam zien het wel zo. Ook zouden ze meer buiten de school willen doen. Er is geen duidelijke structuur voor de leerlingen.

Plus punten van het vak CKV

De workshops van de CKV week zijn een groot succes, doordat ze worden gegeven door externe professionals. Waardoor de leerlingen dit ervaren als iets bijzonders. Iets wat speciaal voor hun is die week en niet voor andere leerjaren van het Clusius. Ook de buitenschoolse activiteit werd ervaren als een leuk uitstapje. Heel fijn is dat er geen andere lessen zijn, geen huiswerk en de vrijheid die de leerlingen meer hebben dan tijdens een normale schoolweek. De leerlingen in Amsterdam zijn erg praktisch gericht en daar past CKV volgens hen heel goed tussen. Ook vinden ze het leuk om verschillende disciplines te leren kennen. Film was een groot succes.

12.9 Is de interesse voor kunst/cultuur van de leerlingen veranderd door CKV?

40

Mening kunst/cultuur

Clusius College Hoorn: De mening over kunst en cultuur is bij vele niet veranderd. Wel weten ze er nu iets meer over. Een aantal vinden dat het wel een bijdrage heeft geleverd, eerst vonden ze het niet heel erg interessant maar nu wel. Een enkeling hield altijd al van kunst en vooral van cultuur.

Clusius College Amsterdam: Het vak CKV heeft wel invloed gehad bij een groot aantal leerlingen. Ze hebben meer interesse gekregen in een bepaalde discipline. Ze vinden het leuk dat ze er nu meer over te weten komen. Eerst vonden ze het een beetje saai maar krijgen steeds meer waardering voor bepaalde kunst. Bij een aantal leerlingen heeft het geen invloed gehad.

Discipline

Clusius College Hoorn: Vooral de graffiti workshop heeft indruk gemaakt bij de jongens in Hoorn. Eigenlijk was alles bij elkaar een leuke week en zijn ze blij dat ze kennis hebben kunnen maken met de verschillende disciplines en culturen. Ook architectuur heeft interesse gewekt. De meiden waren vooral geïnteresseerd in dans en het maken van beeldende kunst zelf.

Clusius College Amsterdam: Film was al populair maar omdat ze er nu meer vanaf weten vinden ze het nog leuker. Graffiti en dans staan ook bovenaan. CKV vinden ze een leuk vak, beeldende kunst daar hebben de meiden ook wel interesse voor.

Interesse

Clusius College Hoorn: In Hoorn gaan ze wel eens naar de film maar daar heeft de CKV week geen bijdrage aan geleverd. Dans en theater vinden ze ook leuk en nu ze hebben gezien wat er nog meer is op dit gebied gaan ze er beter op letten.

Clusius College Amsterdam: In Amsterdam gaan ze ook wel vaak naar de bioscoop, maar daar heeft CKV niks aan bij gedragen. Ook gaan sommige wel naar musea maar dat deden ze daarvoor ook al. Internet is ook een goede bron waar veel naar filmpjes worden gekeken door deze leerlingen.

Observatie Opdrachten;

De CKV week wordt gezamenlijk opgestart. Je ziet dat de leerlingen dit prettig vinden, zo weten ze waar ze aan toe zijn en hoe de dag verloopt. Ze hebben allemaal per klas een eigen doos met daarin hun map. Het is allemaal goed geregeld en voor elkaar en dit verwachten de leerlingen eigenlijk ook wel. De structuur en zorg voor een eigen map hebben de leerlingen nodig, het is voor hun een soort houvast en een reden om dingen te gaan maken en doen. Het staat in de map.

Er is een heel draaiboek gemaakt voor de CKV week, de docenten van de workshops worden bijgestaan door een docent vanuit school, deze zorgt voor presentie en orde. Ze hebben behoefte aan een strakke organisatie, toch is het niet altijd helemaal duidelijk voor ze. Ze hebben behoefte aan veel begeleiding, docenten die ze kennen naast de professionals zijn vertrouwd.

De docenten van de workshops hebben hun eigen spullen mee genomen. Voor alle leerlingen. Bij de verdiepingsopdrachten zijn alle materialen in het lokaal of op de plek aanwezig. Ze hebben behoefte dat alles duidelijk en makkelijk te vinden voor ze is, dat alles klaar staat en ze zo aan de slag kunnen vinden ze fijn.

De les is erg vrij, de leerlingen kunnen zelf lekker aan de gang en maken hun opdrachten, de docent begeleidt ze hierbij en zorgt voor de materialen. Als de leerling klaar is laat hij zijn of haar werk aftekenen en levert deze in. De leerlingen vinden het fijn dat niet alles heel strak en streng geregeld is, daarom maken ze hier geen misbruik van. Ze vragen eerst toestemming voor bepaalde dingen en houden zich aan de regels.

De leerlingen maken kennis met verschillende culturen, deze zijn verwerkt in de verdieping opdrachten. Deze bestaan uit veel verschillende onderdelen en disciplines die elke dag allemaal vallen onder het zelfde thema. De leerlingen kunnen beeldend werk maken maar ook voor de gene die hier geen zin in hebben is er een andere opdracht. Ze leren te werken met verschillende materialen en ze leren wat meer over verschillende kunst disciplines en culturen.

Observatie workshop;

De docent van graffiti is een opvallende verschijning, hij kijkt streng. De leerlingen vinden het een erg interessant persoon. De docente improvisatie theater begint eigenlijk gelijk de les, de leerlingen staan in een kring en zij gaat hun namen proberen te onthouden, dit lukt en daarna stelt ze zich voor. De docente die de didgeridoo met ze maakt start met een filmpje over de didgeridoo. Ze heeft een uitdraai gemaakt van Australische symbolen die de leerlingen kunnen toepassen op hun didgeridoo. De docent didgeridoo is met de leerlingen in de gymzaal. Ze nemen plaats op de banken die in een halve cirkel staan. Donderdag gaan de leerlingen dansen, Afrikaanse dans Djabooga. De docent stelt zichzelf kort voor maar begint al snel met de opwarming. Deze workshop is in de gymzaal. De ervaring van de workshops is al een beleving op zich omdat het nieuw is, ze hebben behoefte hieraan omdat ze zo allemaal wel mee werken. Het is onbekend en dit maakt ze nieuwsgierig. Alle docenten hebben eigen materiaal mee genomen.

Leerlingen hebben een goede organisatie nodig, er kan niet één didgeridoo te weinig zijn of te weinig werkplekken. Daar raken ze gefrustreerd van en dan hebben ze er geen zin meer in. Juist omdat ook de organisatie goed is geregeld werkt het. Ook was de tijdsindeling goed getimed. De lessen duurde niet te lang voor ze. De leerlingen hebben respect voor de docenten en vonden het een leuke ervaring, ze helpen netjes met opruimen.

De leerlingen deden allemaal goed mee, met de workshops. Natuurlijk een aantal wat minder maar ze probeerden het wel. Er was ook helemaal geen twijfel wel of niet mee doen en dat is het leukste hier aan.

12.11 Observaties Clusius, College Amsterdam

Observatie les

Leerlingen stormen naar binnen en gaan op hun plek zitten de docent wacht even tot ze begint. Daarna verteld de docent wat ze vandaag gaan doen, ze verteld dat ze 2 korte stomme filmpjes gaan kijken, ook legt ze uit wat dit is. Ze zegt hoe lang dit duurt en wat ze daarna gaan doen, de leerlingen weten waar ze aan toe zijn. De leerlingen willen eigenlijk niks deze les, ze vinden het vooral een leuk pret uurtje waarbij ze niks hoeven te doen. Daarom hebben ze de behoefte om gelijk aan het werk gezet te worden of iets te zien. De filmpjes hebben ze al snel bekeken, duurt te lang. De leerlingen willen weten waar ze aan toe zijn.

De leerlingen hebben eerst wat stukjes film gezien, daarna een opdracht gekregen, in groepjes samen gewerkt en voorbereid en als laatste gepresenteerd. Veel verschillende werkvormen tijdens de les. Dit vonden ze erg leuk, zo bleef de les interessant.

De leerlingen begrijpen de docent, ze weten wat er van ze word verwacht. Iedereen doet leuk mee, ook reageren de leerlingen goed op elkaar. Er wordt niet uitgelachen tijdens de presentaties. Ze verwachten wat meer structuur van de docent, nu hebben ze lak aan haar en doen ze ook veel andere dingen tijdens de les. De leerlingen zijn leuk onderling, ze praten goed met elkaar en helpen elkaar. Ook wordt iedereen erbij betrokken tijdens de opdracht. Ze hadden allemaal hun eigen rol. Ze vonden het leuk om zelfstandig samen te werken, elke leerling kreeg ook een beetje een eigen rol op deze manier.

Observatie EYE

Een grote groep van 50 leerlingen gaat een buitenschoolse activiteit doen bij EYE. De verwachting van de leerlingen is groot, ze zijn toch ergens in een 'belangrijk' gebouw en niet op school. Ze zijn een beetje over enthousiast of juist heel afwachtend.

De docent van Eye is de gene die het regelt, de leerlingen gaan filmpjes kijken, korte filmpjes, daarna moeten ze een vragenlijst in vullen en wordt er over gesproken. De docent stelt achteraf vragen aan de leerlingen. Had van mij best iets langer gekund. De leerlingen willen weten waar ze aan toe zijn, ze hebben een korte spanningsboog.

Er zijn twee delen film die de leerlingen te zien krijgen, na een deel moeten ze vragen beantwoorden, een soort van quiz. Dit past niet helemaal bij de behoeftes van de leerlingen, zie je aan de reactie van de leerlingen 2 keer "hetzelfde doen?" .

De begeleiders dachten dat er nog een rondleiding kwam, maar dit was niet zo. Ze hebben dus alleen deze filmopdracht gedaan. De museum docent sluit af. De leerlingen gaan zo snel mogelijk de zaal uit.

Is er niet, een leerling vraagt tussendoor of ze even naar de wc kan. De museum docent vindt dit goed maar een docent vanuit school steekt daar een stokje voor. En gelijk want inderdaad dan moet opeens iedereen naar de wc. De leerlingen moeten gewoon wachten tot ze klaar zijn met de opdracht maar testen haar uit..

De leerlingen hadden behoefte aan meer kennis over film, ze vonden het interessant maar toen was het alweer klaar.

De ene club doet leuk en gezellig mee en overlegt met elkaar, ook zitten er wel een aantal te klooiën. Ze willen bezig gehouden worden, als iets te lang duurt dan is de aandacht weg.